

apríl 2008
menning
[SÉRBLAD FRÉTTABLAÐSINS UM MENNINGU OG LISTIR]

12 TÓNAR tíu ára

Tveir menn eru að horfa á Manchester United á bar og í hálf-leik ákveða þeir að kyla á það og láta gamlan draum rætast: Stofna plötubúð

ÁSTRÓS GUNNARSDÓTTIR OG LÁRA STEFÁNSDÓTTIR ■ BIRNA BJARNADÓTTIR ■ ARAM SAROYAN
■ GYRÐIR ELÍASSON ■ ALEXANDER SOLZENITSYN ■ ÓLAFUR ELÍASSON ■ NEON ■ TINNA GUNN-
LAUGSDÓTTIR ■ JÓN PÁLL EYJÓLFSSON ■ MARÍA KRISTJÁNSDÓTTIR ■ NORSKA ÞJÓÐARÓPERAN
■ KONUNGLEGA LEIKHÚSIÐ Í KAUPMANNAHÖFN ■ HANNA BJÖRK VALSDÓTTIR
■ DIMITRI EIPIDES ■ SÁLIN HANS JÓNS MÍNS ■ KJARTAN GUÐMUNDSSON ■ MANNAVEIÐAR

NÚ DREGUR ÚR KOSTUN

Páll Baldvin Baldvinsson skrifar

Samdráttur á lánamarkaði hefur þegar valdið afturkeppingu í kostun fyrirtækja til menningarstarfsemi. Líklega er Listahátíð í vor síðasta stóra fjármögnununarverkefnið sem atvinnulífið, stórfyrirtækin, tók þátt í af fullum styrk. Stórir samningar eru enn virkir á nokkrum sviðum menningarstarfsemi í landinu: Íslenski dansflokkurinn, Listasafn Íslands, Kassi Þjóðleikhússins og einhverjar fleiri stofnanir eru með samninga við stuðningsaðila sína til fárra ára og verða því njótendur styrkja eitthvað áfram. Þegar harðnar á dalnum í efnahagslífi verða styrkir til almannaþjónustu á borð við listastarfsemi fyrstir undir hnifinn.

Á það hefur verið bent að þetta ástand er einmitt helsti gallinn við styrki fyrirtækja til lista, dreifingar og framleiðslu. Erlendis þekkja menn þessa þróun. Á sama tíma og atvinnufyrirtæki af ýmsu tagi eru í góðu árferði reiðubúin að styrkja listalíf og njóta til þess víða skattfríðinda og áhuga stjórnvalda, þá er allri listrænni starfsemi afar hætt við alvarlegum búisfjum, jafnvel harkalegum samdrætti, ef sveiflur verða í efnahagsástandi og stuðningsaðilar draga úr opinberum stuðningi við listir. Þá hafa listastofnanir sett traust sitt á tekjustofn sem skyndilega hverfur og þær standa eftir með stórt gat í rekstri. Listastarfsemi er víðast hvar rekin eftir áætlunum til lengri tíma: sinfóníuhljómsveitir eru að leggja drög að verkefnaskráum sínum allt að fimm árum fram í tímann. Íslenska sinfónían vinnur nú að verkefnaskránni fyrir opunarveturinn 2009/2010 þegar Tónlistarhúsið verður vígt, hljómsveitin fagnar stórafmæli og Listahátíð sömuleiðis. Eðlilega eru menn þar á bæ farnir að hugsa svo langt. Hvernig getur hljómsveitin reitt sig á fyrirtæki eins og FL Group sem á við vaxandi tap að kljást? Eru samningar þess við Sinfóníuhljómsveit Íslands ekki feigir? Hver mun kosta kosta tónleikahald hljómsveitarinnar það árið?

Lengi hefur skort á skýr ákvæði í skattalögum um meðferð á styrkjum til stofnana og fyrirtækja í listastarfsemi: skattayfirvöld sjá sér ekki hag í að hafa ákvæði þar um gegnsæ. Stór hluti lista- og menningarstarfs hér á landi fer fram með ríkri meðgjöf, ekki bara frá styrktaraðilum, heldur líka höfundum og þátttakendum. Þeirra framlag hefur aldrei fengið eðlilega meðferð skattalega – eigið framlag listamanna nýtur ekki neins skilnings. Á tímum þegar samdráttur veldur afturkeppingu í styrkjum einkaaðila er skýnsamlegt að fjármálaráðuneytið líti til þessara mála og endurskoði stöðu framlags listamanna til samfélagsins.

Alexander Solzhenitsyn er enn að

Snemma í þessum mánuði gafst blaðamönnum Observer fátítt tækifæri á viðtali við Natalíu Solzhenitsyn, eiginkonu Alexanders Solzhenitsyn, en hann nálgast nú nírátt og er orðinn hrumur en vinnur eftir því sem þrek gefst að því að ljúka frágangi á nýrri heildarútgáfu á verkum sínum sem verður í 30 bindum. Alexander er illa haldinn af beinþynningu og er orðinn fótlama en situr við allar stundir. Hann verður níráður í desember á þessu ári. Sjó bindi eru þegar komin út af ritsafninu sem geymir aðeins hluta af öllum skrifum þessa eljusama höfundar. Fimm eru væntanleg á þessu ári. Þar verða aðeins verk sem eru fullfrágengin, hvorki bréf hans né vinnugögn verða þar birt en skjalasafn hans er gríðarlegt af vöxtum.

Alexander hefur ekki farið út úr húsi í fimm ár. Kona hans segir hann vakinn og sofinn í vinnu við tvo bála, annan er hann að klára sjálfur, en hinn er hún að vinna við. Áhugamál hans eru eins og fyrrum sú mikla saga sem hlaut af fangabúðarekstri stjórnvalda Rússlands en hann sat sjálfur lengi í gúlaginu, frá 1945 til 1950, og eru tvö höfuðverk hans, Dagur í lífi Ivans Denisovich og Gulag-eyjarnar, til í íslenskri þýðingu. Þá hefur hann unnið mikið að rannsóknum á örlögum bænda í heimalandi sínu. Hann sendi frá sér harða gagnrýni eftir heimsókn Bush til Úkraínu um síðustu mánaðamót, en þá lagði forsetinn sveig á minnisvarða um fórnarlömb hungursneyðarinnar þar um slóðir 1932-1933 sem rithöfundurinn staðhæfir að hafi verið tilraun til þjóðarmorðs. Móðurfólk hans var frá Úkraínu.

Solzhenitsyn fékk Nóbelsverðlaun 1970 og var rekinn í útleð 1974. Hann hefur löngum þótt hafa sérstæð viðhorf til þróunar í heimalandi sínu. Var þjóðernissinnaður í skoðunum löngu áður en slíkar skoðanir urðu viðteknar í valdatíð núverandi valdhafa, enda nýtur hann velvildar Pútins. Nýja útgáfan er til marks um vaxandi hylli hans meðal rússneskra valdhafa og segir eiginkona hans að verk hans séu nú loksins lesin af almenningi þar í landi.

Alexander Solzhenitsyn

GAKKTU Í KLAUSTUR, SYSTIR

Þær koma sín úr hvorri áttinni, önnur úr klassískum dansi, hin úr djassballett. Báðar hafa verið í fylkingarbrjósti dansins, en aldrei hafa þær unnið saman. En nú er komið að því: Ástrós Gunnarsdóttir og Lára Stefánsdóttir leggja saman krafta sína í sýningu sem er helguð hugarfylgsnum kvenna, órum þeirra og þrá – líka eftir hreinleika trúarinnar.

LISTDANS

PÁLL BALDVIN BALDVINSSON

Verkið kallast Systur. Texti í verkinu er saminn af Hrafnhildi Hagalín rithöfundu og frumsýning er fyrirhuguð í Iðno 1. maí og verður sýnt allan maímánuð.

„Systur“ er rússíbanaferð um hugaróra og veruleika tveggja kvenna. Komið er inn á ýmis efnisatriði, bæði léttvæg og alvarlegri, svo sem losta, munúð, limi, sektarkennd, hreinleika, trú, von, kærleik, líf, dauða, spennu og umbreytingu.

Í verkinu er einnig notast við kvikmynd sem Ástrós gerði á sínum tíma um það hvernig konur vilja hafa karlmenn.

Þær hafa kallað einvalið sér til aðstoðar: Lýsingu hennar Björn Bergsteinn Guðmundsson, en tónlistarhljóðið sér Guðni Franzson um. Dýrleif Örlygsdóttir gerir búninga.

Vinnuheiti verksins var „Naktar nunnur“. „Í samtali sem við Lára áttum í vor komumst við að því að við höfðum báðar haft mikinn áhuga á klausturlífnaði og nunnum í gegnum tíðina og við ræddum um að í þessari brjáluðu veröld okkar núna þegar allir virðist vera að drukna í veraldlegri lífsgæðahyggu og gróðabraski væri kannski ekki úr vegi að taka fyrir í verkinu andstæðuna, það er andlega sviðið, og heim fólks sem helgar sig andlegri ihugun og hafnar öllu veraldlegu vafstri. Eiginlega spannst þetta út frá sögu sem mér var sögð síðasliðinn vetur um nunnu sem hafði hætt að vera nunna þegar hún var sjötíu og fimm ára gömul, hún hafði hitt kaþólskan prest á svipuðum aldri sem einnig hætti prestskap og nunnan svaf því hjá í fyrsta sinn sjötíu og fimm ára gömul. Okkur fannst þetta falleg saga en hjónin eru enn lukkulega gift og búa í Bretlandi, nú orðin áttræð. Við ætlum því að fara inn á ókunnar lendur og þreifa fyrir okkur í heimi nunnunnar ef svo má segja ... svo sjáum við hvað það færir okkur,“ segir Ástrós.

„Klausturlífnaður hefur löngum heillað marga listamenn sem hafa oft leitað inn í klaustur í ákveðinn tíma til að geta einbeitt sér og útilokað áreiti. Ég held að þetta leiti kannski ekki síður á konur í dag sem starfa í lista-

geiranum – oft vill það nú verða svo, þó að við gerum allt til þess að það sé öðruvísi og eigum kannski eiginmenn sem eru mjög duglegir við hússtörf og umönnun barna, þá vill til dæmis barna-aumönnunin oft leita meira yfir á okkar væng. Það kemur því oft upp löngun hjá konum til að fá frið, jafnvel með því að yfirgefa hinn veraldlega heim og svífa inn fyrir einhverja múra sem vernda

þær fyrir truflun. Það eru líka mjög spennandi andstæður sem felast í því að dansari túlki líf kvenna sem hafna líkama sínum ef svo má að orði komast og öllum hans löngunum og þrá. Verkið verður því væntanlega fullt af andstæðum og þversögnum, en mest óttumst við að heillast svo af hugmyndinni um klaustrið að það muni taka okkur alveg yfir og við munum ekki snúa til baka...“

Lára Stefánsdóttir og Ástrós Gunnarsdóttir dansarar vinna saman í fyrsta sinn.

LIÓÐIÐ

Aram Saroyan

DRAUMUR

Mig dreymdi að ég kæmist

að því að dauðinn væri ekkert mál

í raun ekkert annað

en einskonar ósýnilegur vefur

sem maður gengur í gegnum

inn í síðdegð

þetta var einsog þegar

mús veit að einhver hefur opnað augun

í herberginu um miðja nótt

og músin hættir öllu þruski

og það var slíkur léttir að vita þetta

ég var á göngu

og það var glæðasólskin

þegar mér varð þetta ljóst

og það var einsog þungu fargi

væri létt af hjarta mínu

mér hlýnaði öllum og ég var

hamingjusamur og hugrækkur

einsog allt væri gerlegt

og heimurinn fullkominn

Gyrðir Eliasson þýddi og er ljóðið í nýju safni ljóðabýðinga hans sem kemur út á sumardaginn fyrsta á forlagi Uppheima.

Sigurður Guðmundsson – Prayers

Hafnarhús

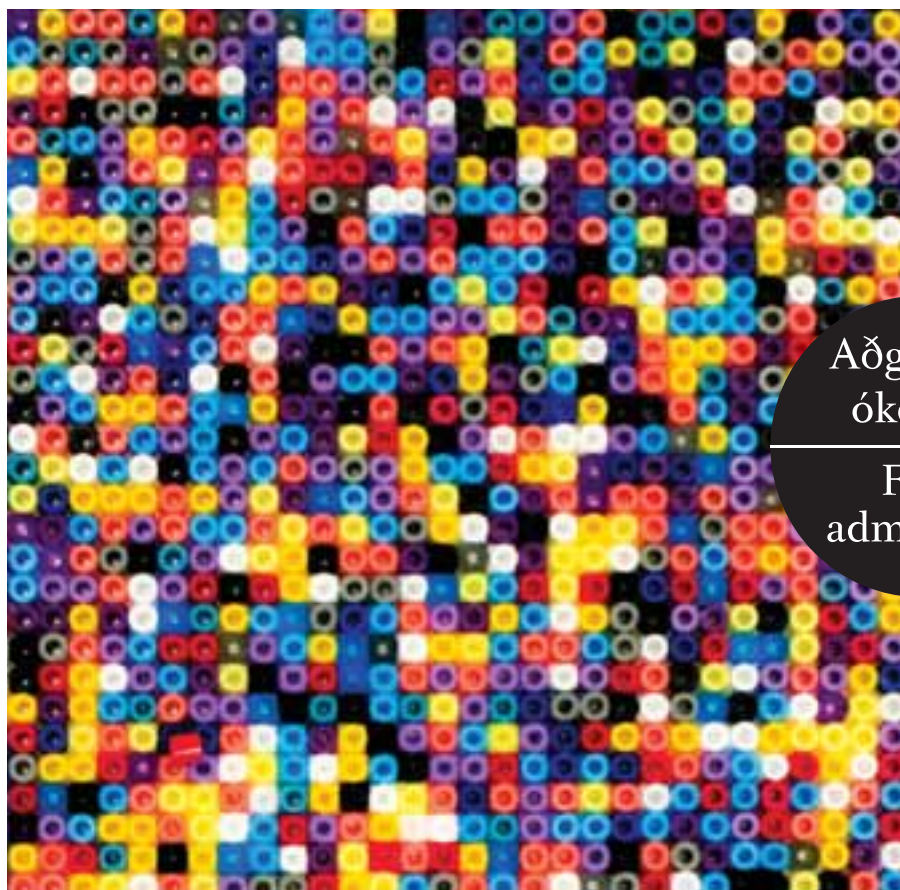
Öllum sýningum Hafnarhússins lýkur sunnudaginn 27. apríl
Listamannspjall Finnoga Péturssonar sun. 20. apríl kl. 15

Finnbogi Pétursson – Þögn

Sigurður Guðmundsson — Mállausir kjarnar
Þögn — Finnbogi Pétursson, Finnur Arnar Arnarson,
Haraldur Jónsson og Harpa Árnadóttir
D-8 — Gunnhildur Hauksdóttir
Erró — Ofurhetjur

Listasafn Reykjavíkur

Aðgangur
ókeypis

Free
admission

Kjarvalsstaðir

Útskriftarsýning Listaháskóla Íslands

19. apríl – 1. maí

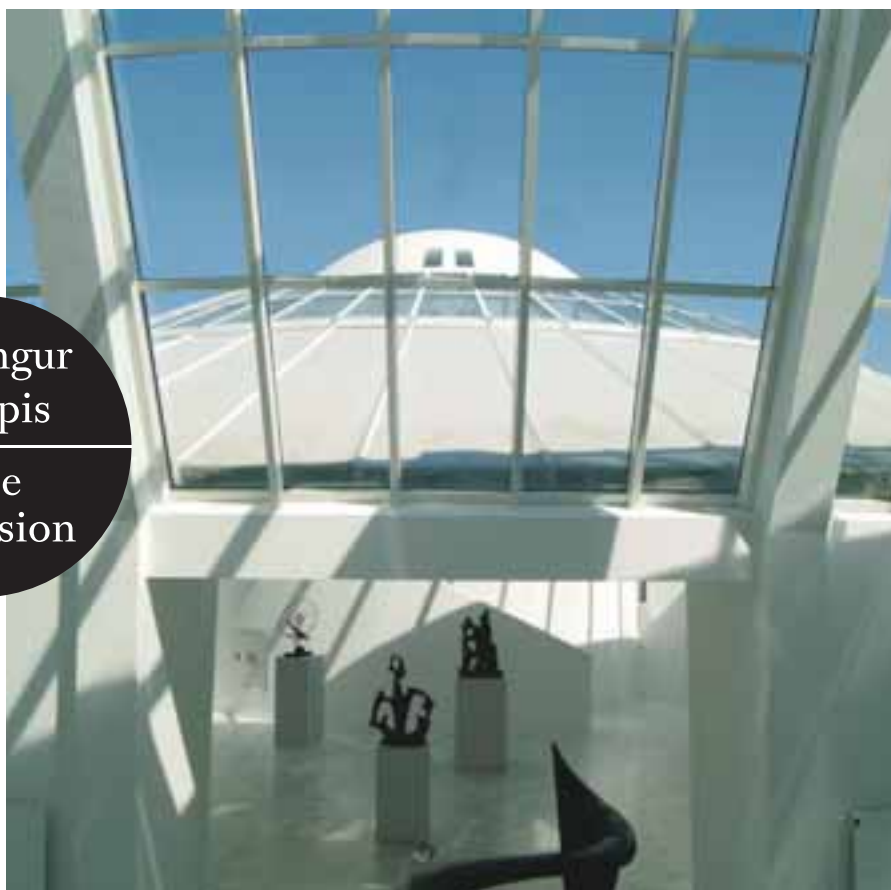
Leiðsögn alla sunnudaga kl. 15

Opunarfími:

Hafnarhús daglega 10 – 17, fimmtudaga 10 – 22

Kjarvalsstaðir daglega 10 – 17

Ásmundarsafn daglega 13 – 16

Ásmundarsafn

Lögun línunnar

Sunnudag 27. apríl: Leirlistsmiðja fyrir börn og fullorðna kl. 13 – 16

Leiðsögn í fylgd dóttur listamannsins, Ásdísar Ásmundsdóttur kl. 14

Aðgangur ókeypis

Listasafn Reykjavíkur er safnið þitt

RIDDARI Á ÍSBREIÐU

Birna Bjarnadóttir skrifar frá Winnipeg

Blikur eru á lofti í gömlu Evrópu. Skugginn er byrjaður að læðast aftur yfir Balkanskaga og eldar loga í Danmörku. Deilur Serba og Albana vekja meiri sorg en furðu, líkt og fólk sé reiðubúið að kasta sér aftur í gin eyðileggingarinnar, aðeins örfáum árum eftir að stríði lauk á sama vígvelli. Ef eitthvað er, má segja Dani flækta í jafn ófyrirsjáanlega atburðarás. Það breytir því ekki að meðan eldarnir loga í miðborg Kaupmannahafnar, gefa þeir sér tíma til að fylgjast grannt með niðursveiflu fjármála-markaðar í fyrnum nýlendu sinni, og leggja á ráðin um hvernig þeir geti hagnast á olíu við strendur Grænlands. Raunveruleikinn fer sínu fram.

En hvað er til ráða? Eru orðin kannski til alls fyrst? Ekki er auðvelt að fóta sig á ísbreiðu tungumálsins. Þar eru sprungurnar líka djúpar og kaldar. Fegurstu orðin fela oft í sér mestu hættunna, hvort heldur fyrir einstaklinga eða þjóðir, svo ekki sé minnst á fagurlega ofnar snörur hinna glæstu hugmyndakerfa. Sjálfssævisaga á borð við Veröld sem var eftir Stefan Zweig dregur í það minnsta ekki úr þeim grun.

Bókin er skrifuð skömmu fyrir lok síðari heimsstyrjaldar og greinir frá gangi mála í Evrópu frá lokum nítjándu aldar þar til Englendingar segja Þýskalandi Hitlers stríð á hendur. Þegar kemur að lýsingu á aðdraganda tveggja heimsstyrjalda og hvernig Evrópa tekur heljarstökk úr dýrkeyptu Sarajevo-glappaskoti í grímulaust niðurrif mennsku og menningar, á bókinn sér enga líka. Hið sama má segja um lýsinguna á Evrópu og þeim sem þar búa áður en óveðursskýin birtast, flestum að övörum, á sólríkum degi við strönd. Vínarborg kemur einnig talsvert við sögu en þar er Zweig fæddur og uppallinn. Um aldamótin nítján hundruð er Vín sannkölluð heimsborg, hún sem dregur allt til sín og þar sem drýpur af hverju strái. Meðan friður ríkir, ferðast Zweig líka til annarra landa í álfunni og drekkur í sig fáein tungumál, samtímamenningu og sögu.

Lesanda er þó ekki aðeins gefið tækifæri til að skynja veröld sem var í lífi einstaklinga og þjóða. Um er að ræða jafn einstæða heimild um þroska-sögu rithöfundar og viðvarandi glímu hans við allt það sem kann að ógna frelsi hugsunar hans. Gyðingurinn, friðarsinninn, humanistinn, alþjóðasinninn og rithöfundurinn Zweig varar sig á orðum og hugmyndakerfum öðru fremur, og það talsvert löngu áður en nasistar komast til valda. Ólíkt mörgum stórskáldum millistríðsáranna, stenst Zweig meira að segja freistingu kommúnisma, en með naumindum þó. Líkt og hendir marga evrópska rithöfunda og listamenn á þessum tíma, yfirgefur Zweig heimkynni sín og þar með lífið eins og hann þekkir það. Árið 1941, eftir að hafa dvalið um hríð á Englandi og í Bandaríkjunum, er hann kominn til Brasilíu. Þar lýkur hann við að skrifa sjálfssævisöguna og gerir heiðarlega tilraun um líf útlagans. Ári síðar fremja hann og seinni eiginkona hans, Elizabeth Charlotte, sjálfsmorð.

Hver er þá lærdómurinn? Það er líklega til marks um alvöru þessarar bókar og mikilvægi, að höfundur hennar ruglast ekki á list og raunveruleika. Í því efni á hann sér læriföður. Það er franski rithöfundurinn og friðarsinninn Romain Rolland sem segir eftirfarandi við Zweig, ári áður en fyrri heimsstyrjöldin brýst út: „Listin getur verið oss til huggunar í einkalífi voru, /.../ en gagnvart raunveruleikanum má hún sín einskis.“ *

* (Veröld sem var, þýð. Halldór J. Jónsson og Ingólfur Pálmason, Reykjavík: Bókautgáfa Menningarsjóds 1958, s. 186).

Stefan Zweig

TÓLF TÓNA TAL

Jóhannes Ágústsson og Lárus Jóhannesson hafa rekið verslun sína og útgáfu, 12 tóna, í tíu ár. Fyrirtækið hefur verið til húsa á Skólavörðustíg um langt árabil. Þar hafa þeir félagar sinnt áhugamönnum um tónlist af öllu tagi. Lárus og Jóhannes líta yfir farinn veg og til framtíðar.

TÓNLIST PÁLL BALDVIN BALDVINSSON

Við erum bara að vakna upp við það að við erum tíu ára. Það kom öllum á óvart,“ segir Jóhannes. Það þótti glapræði þegar það fréttist að tveir nördar, áhugamenn um klassíska tónlist, væru búnir að stofna plötubúð á Barónsstíg. „Það var bara hlegið að okkur um allan bæ,“ heldur hann áfram. „Þetta var bara einhver stórkostleg fantasía sem upphófst á bar: tveir menn að horfa á fótbolta og í hálfleik var bara ákveðið að kýla á það.“

„Manchester United var að spila,“ segir Lárus. „Jói var verslunarstjóri í Japis og ég var einn af bestu kunnunum, kom alltaf á föstudögum. Það kom mér alltaf á óvart hvað ég skuldaði mikið, svo ég borgaði inn á og tók út enn þá meira. Við vorum á kafi í tónlist og erum búnir að vera vinir síðan við vorum krakkar. Kynntumst í skákinni og langaði svo mikið að gera þetta.“

Fyrir tíu árum voru klassískar deildir í Skífunni og Japis og þegar við bættist það sem vantaði í markaðinn í 12 tönum fullyrða þeir félagar að á örhlitum bletti í Reykjavík hafi verið best úrval af klassískri tónlist við Atlantshaf. Núna er klassíska deildin í Skífunni svipur hjá sjón, Japis horfið í sinni gömlu mynd og þeir tveir einir eftir: „Við fórum af stað með einfalda viðskipta-hugmynd. Við höfðum brennandi áhuga á tónlist og hugsuðum þetta út frá kunnunum. Við erum ennþá með fullt af kunnunum sem komu þarna inn á fyrstu vikunum og hafa verið hér síðan. Við erum með kúnna sem hafa komið hingað á fimmtudögum, hvern einasta fimmtudag, í tíu ár. Þetta er mjög tryggur hópur,“ segir Lárus.

Eftir að 12 tónar komust á legg – fimm ára – fóru þeir Jóhannes út í næsta vers: ef þú selur plötur, því þá ekki að gefa út líka? „Það þróaðist þannig að við gáfum út allt – nema klassíska tónlist,“ segir Lárus. „Nú er þetta að breytast, við ætlum að gefa út fáa titla en gefa bara út það besta: toppinn. Sem dæmi erum við að gefa út disk númer tvö með Ísafold. Svo erum við að auka við okkur í flokki afburðahljóðfæraraleikara sem við ætlum að gefa út.“ Lárus segir að hér á landi séu nokkrir einstaklingar sem eru slíkir afburðahljóðfæraraleikarar að þeir gætu orðið alþjóðlegar stjórnur: „Ef það er einhver mælikvarði,“ segir hann. „Þetta fólk þarf stuðning. Það vita allir hvað Björk hefur gert fyrir Ísland. Ef við eignuðumst alþjóðlega stjórnun í klassíska geiranum þá hefði það gríðarleg áhrif fyrir landið.“

Þeir segjast hafa gefið út geysimikið af plötum á stuttum tíma til að sýna hraðan vöxt fyrir alþjóðlega dreifingu og var mikil breidd í útgáfunni. Nú hyggjast þeir einbeita sér að langtíma-verkefnum.

12 tónar settu á stofn búð í Kaupmannahöfn sem nú er hætt rekstri: „Danmerkurævintýrið,“ segir Lárus, „var dýrt einkanám, en það er ekki búið. Við þurftum að fara út með okkar vöru. Það er eðli okkar útgáfu, hún er alþjóðleg. Við þekktum vel til í Danmörku svo

Lalli og Jói í 12 tönum.

MYND/FRÉTTABLAÐIÐ/ARNÞÓR

það lá beint við. Eftir stendur að allir þekkja merkið okkar, vörur okkar fást alls staðar og við rekum þar markaðs-skrifstofu.“ Þeir segjast gera lítið af því að endursemja um útgáfur, markmiðið sé að byggja upp vörumerkið 12 tóna. Jóhannes segir að útgáfan verði líklega svipuð og í fyrri en vegna markaðs-setningar á Evrópumarkaði verði þeir að hugsa vinnsluna upp á nýtt. Allt taki lengri tíma, aðdragandinn sé lengri.

Þeir eru í samstarfi við fyrirtækið Cargo sem gefur út undir vörumerkinu 12 tónar í Evrópu. Fram undan er stærsta verkefni 12 tóna til þessa: um allan heim diskur með bandarísku hljómsveitinni Brian Jonestown Massacre í byrjun sumars á vegum 12

tóna. Meðal annars efnis sem þeir gefa út á næstunni er vínýl-útgáfa af Engla-börnum Jóhanns Jóhannssonar en útgáfa á því formi færast í aukana. Í til-efni af afmælinu þann 27. kemur út multichannel/surround-diskur með Ísafold. „Það verður ekki fullkomnara,“ segir Jóhannes og bætir við að viðræður séu í gangi um stórauðna dreifingu á klassískum armi útgáfunnar. Afmælis-árið verður helgað ýmsum uppákomum, tónleikum og myndlistarsýningum. Þann 10. maí verður á Skólavörðustígnum fluttur mars sem Jóhannes fann í safni í Dresden eftir Wilhelm Hugo en þá verða 270 ár frá því hann var fluttur, eina verk þessa höfundar sem til er: „Þú verður að koma og heyra hann.“

Galleri List
Skiptolt 50A • sími: 581 4020
www.gallerilist.is

eitthvað alveg
einstakt

Reinventing Harbour Cities

Föstudagur 25. apríl kl 18:00

Ólafur Elíasson og Christopher Marcinkoski

Pri. 22. apríl kl. 17:00
VISTVÆN MANNVIRKI OG ÞRÓUN Í STAVANGER
Anne S. Skare. Fyrirlestur skipulagsstjórans í Stavanger.
Tungumál: norska og enska.

Fös. 25. apríl kl. 18:00
REINVENTING HARBOUR CITIES
Ólafur Elíasson og Christopher Marcinkoski. Fyrirlestrar og umræður
í samvinnu við CIA.IS og Listaháskóla Íslands. Tungumál: enska.

Alla daga vikunnar
VATNSMÝRI, MALMÖ, STAVANGER OG FRAKKASTÍGUR
Sýning á verðlaunatillegu **Graeme Massie** um skipulag Vatns-
mýrarinnar. Vesturhöfnin í Malmö, nýtt skipulag í Stavanger,
rannsókn á Frakkastíg í Reykjavík og niðurstöður samkeppni um
sumarskála við Norræna húsið.

SONGVÍSUR OG BARÁTTULJÓÐ Sun. 20. apríl kl. 20:00
Bengt Hall, Sigrún Björnsdóttir, Árni Björnsson, Jóhanna Þórhallsdóttir, Reynir Jónasson, Silja Aðalsteinsdóttir og Per Warming, Vox Borealis og Þorraprælar. Kynnir: Kolbrún Halldórsdóttir.

DOMUS VOX Mið. 23. apríl kl. 20:00
Anna Birgitta Bóasdóttir og Guðný Jónsdóttir flytja sönglög.

DUO RESONANTE Fös. 25. apríl kl. 21:00
Jazz og heimstónlist frá Hollandi og Danmörku.

TRANSTRÖMER OG LIZST Lau. 26. apríl kl. 16:00
Ljóð eftir **Tomas Tranströmer**, tónlist eftir **Franz Lizst.** Björn J:son Lindh, Lars Hägglund og Leif Olsson.

15:15 TÓNLEIKAR Sun. 27. apríl kl. 15:15
Guido Bäumer og Aldadár Rácz. Mið-Evrópsk saxófóntónlist.

Bókasafnið er opið alla daga vikunnar 12-17.
Bistro Alvar A er opið virka daga 10-17, helgar 12-17 og þegar viðburðir eru í húsinu.

ÓLAFUR opnar í MOMA

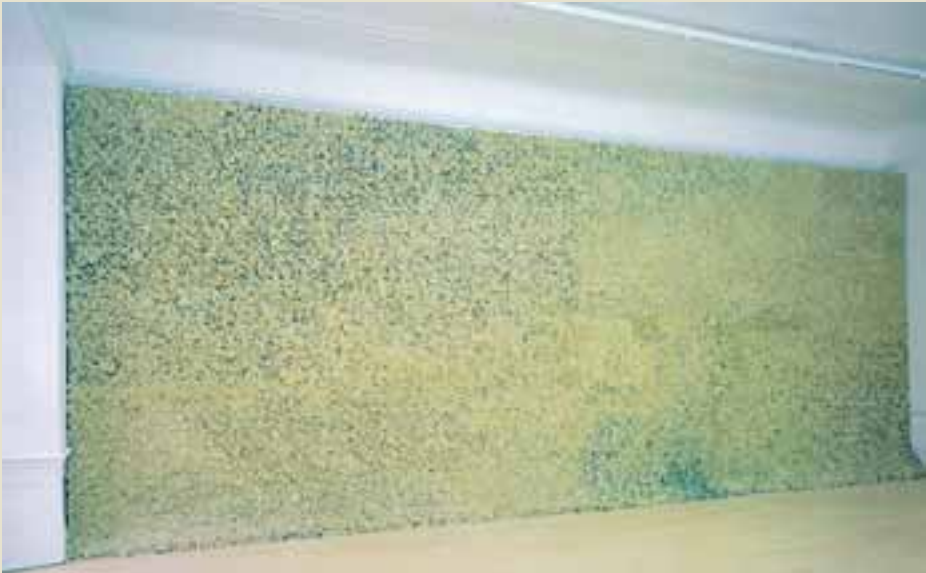
Í dag er opnun á stærstu yfirlitssýningu á verkum Ólafs Elíassonar frá öllum ferli hans í Museum of Modern Art í New York. Sýningin er í beinu framhaldi af stórsýningu hans í San Francisco í fyrra og tengist beint stóru útiverkasafni sem hann setur upp víða um New York í sumar og kallast Fossaverkefnið. Er þetta stærsta innkoma eins listamanns í höfuðvígi nútíma-myndlistar í heiminum um langt skeið.

MYNDLIST PÁLL BALDVIN BALDVINSSON

Ólafur Elíasson
MYND/FRETTABLAÐID

NOKKUR VERK Á SÝNINGUNNI

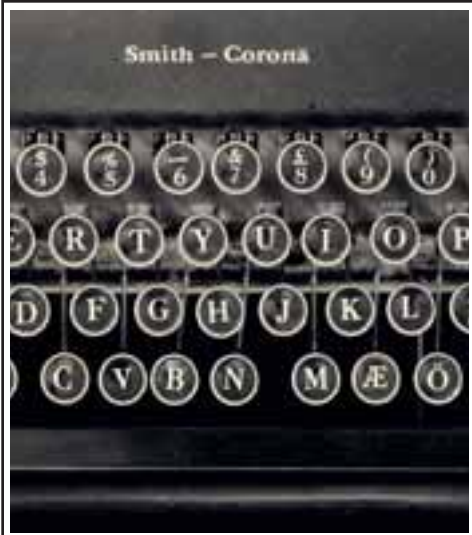

Moss wall / Mosaveggur (1994) Tré, hreindýramosi og vír. Stærðir mismunandi. Innsetning í Neue Galerie am Landesmuseum Joanneum, Graz, Austurríki, 2000. Mynd/ Koinegg. Með góðfúslegu leyfi listamannsins og Tanya Bonakdar Gallery, New York; og neugerr-iemschneider, Berlín. © 2008 Ólafur Elíasson

Your strange certainty still kept / Þín undarlega vissla helst enn (1996) Vatn, strópljós, akríldúk-ur, tré, pumpa og slanga. 50.8 x 517.5 x 25.4 sm). Innsetning í Tanya Bonakdar Gallery, New York, 1996. Safn Dakis Joannou, Aþenu. © 2008 Ólafur Elíasson

Soil quasi bricks / Steinar úr jarðefnum (2003) Brennd þjöppuð jarðefni í flisum og tré. Mismunandi stærðir. Með leyfi listamannsins og Tanya Bonakdar Gallery, New York; og neugerr-iemschneider, Berlín. Innsetning á P.S.1, 2008 Mynd/Matthew Septimus. Með góðfúslegu leyfi MoMA og P.S.1. © 2008 Ólafur Elíasson

Handan um höf – Helgi Hálfðanarson

Handritin – saga handrita og hlutverk um aldir

Ferðalok – Jónas Hallgrímsson 1807–1845

Surtsey – jörð úr ægi

SÝNINGAR Á ÖLLUM HÆÐUM

Þjóðmenningarhúsið – The Culture House
National Centre for Cultural Heritage
Hverfisgötu 15, 101 Reykjavík
Sími 545 1400, www.thjodmenning.is
Veitingar á virkum dögum.
Sýningar - leiðsögn - verslun

Opið daglega kl. 11.00 – 17.00
Leiðsögn á íslensku um handritasýninguna í hádeginu kl. 12.10 á fimmtudögum og á ensku kl. 15.30 á mánudögum og föstudögum. Myndlistarsýning Húberts Nóa í verslun. Á sumardaginn fyrsta: Náttúrufræðimyndir Páls Steingrímssonar sýndar allan daginn – frítt inn.

360° room for all colours/ 360° herbergi fyrir alla liti (2002) Ryðfrítt stál, ákastsdúkur, flúrljós, tré og stjórntæki. (320 x 815.3 x 815.3 sm). Einkaeign. Með leyfi Tanya Bonakdar Gallery, New York. Innsetning í MOMA 2008.

MYND/MATTHEW SEPTIMUS. MEÐ GÖDFÚSLEGU LEYFI MOMA OG P.S.1.
© 2008 Ólafur Elíasson

Sýningin verður að teljast stóráfangi á ferli Ólafs Elíassonar en myndlistarheiminum er í fersku minni sýning hans í Tate. Hann hefur verið æ meira áberandi í forystusveit samtímalistamanna á Vesturlöndum. Stjórnandinn Glenn D. Lowry sparar ekki stórvrði í ávarpi sínu um sýninguna en hún verður á tveimur stöðum í New York og verður uppi til júníloka, en fer þá til Dallas, þaðan til Chicago og endar för sína í Sydney sumarið 2009.

Take Your Time kallar Ólafur sýninguna. Dokaðu við og vísar heitið til þess að hann kallar á áhorfandann að finna sig í verkunum, hann hefur um langt skeið talað ítrekað fyrir rétti og skynjun áhorfandans, sem hann leiðir á vit furðuheims skynjunar í ljósi, litum og rými. Fyrir þessa sýningu hefur hann bætt fjölda verka inn í safnið sem sýnt var í San Francisco en alls eru 38 verk á sýningunni í MOMA og P.S.1, 24 bæstast við og af þeim eru 6 unnin sérstaklega fyrir sýninguna. Þau eru af ýmsu tagi: þarna eru uppi stórar svarthvítar ljósmyndaseríur hans frá Íslandi, eldri verk sem eru á mörkum skúlptúrs og innsetningar sem mörg vísa beint til landsins sem hann er stöðugt að taka til meðferðar, auk rýmisverka af ýmsu tagi sem leika sér með skynjun birtu og litar. Þeirra stærst er verk sem er samnefnt sýningunni frá þessu ári, loftfastur spegill sem snýst og kollvarpar skynjun þeirra sem undir standa. Verkin koma víða að; mörg úr eigu safna eða safnara, önnur frá galleríum sem selja verk Ólafs eða úr eigu hans sjálfs. Sýningin er kostuð af fjölda virtra aðila úr bandarísku menningarstarfi auk danska aðila. Enginn íslenskur aðili kemur að sýningunni sem vekur nokkra furðu miðað við þá ríku áherslu sem Ísland nýtur í verkunum á sýningunni.

Í fréttatilkynningu MOMA er ekki dregin dul á vinnslu hans með íslenska náttúru: þoka, vatn, vatsnföll, steinn og mosi eru virkir þættir í myndsköpun hans sem settir eru í nýja rýmislega vídd. Rétt eins og gríðarstór verk þar sem ljós og litur gera skynjun að leiksoppi aðstæðna.

Sýningunni fylgir stór bók sem gerir grein fyrir ferli þessa áhuga-verða listamanns sem hefur á undanfórnum árum unnið á svipaðan máta og málarar endurreisnarinnar með sitt stóra verkstæði í Berlín. Ólafur hefur í fjölmiðlum vestanhafs og austan viðurkennt að það hafi hjálpað við undirbúning útrásarinnar til vesturs að hann sé nú að flytja vinnustofur sínar og því hafi margt komið til álita við frágang verka á sýninguna.

Stórbók helguð sýningunni kemur út og er haldbesta yfirlit sem nú er fáanlegt um feril Ólafs og verk hans. Hún geymir myndir af 70 helstu verkum hans, greinar eftir bandaríska listfræðinga og viðtal við listamanninn.

Sýningin mun vafalítið vekja gríðarlega athygli og ekki bætir úr fyrirhugað Fossaverkefni Ólafs sem hefur verið í burðarliðnum í nokkurn tíma og kemur upp í sumar á mörgum stöðum í New York. Uppsetning þess mun halda áfram athyglinni á Ólafi langt fram á haust. Í kringum sýningarhaldið í MOMA verða margs konar kynningar og fyrirlestrar sem tengjast Ólafi og verkum hans og er ekki að sjá annað en að mikill áhugi sé á dagskránni því þegar er orðið fullt á marga þessara viðburða.

BÓKAÚTGÁFAN Bjartur fagnaði þeim tíma-
mótum á föstudag að nú er komin út fimm-
tugasta bókin í NEON-röðinni. Hefur undir
hennar merkjum komið út mikill fjöldi þýddra
samtímabóka úr mörgum deildum jarðar, auk
nokkurra innlendra verka sem fengu þar skjól,
ritgerðasöfn Gyrðis Elíassonar, Einars Mås og
Péturs Gunnarssonar, auk fyrstu verka Guð-
rúnar Mínervu. Þar hafa margir þýðendur lagt
gjörva hönd á snúning verka á íslensku og er
safnið allt hið fegursta.

Breska bókmenntatimaritið Granta fagnar
um þessar mundir hundraðasta og fyrsta
heftinu en það hefur um margra ára skeið
verið deigla engilsaxneskra bókmennta og
greinaskrifa. Þar hafa margir af yngri kynslóð
höfunda sem skrifa á ensku stigið sín fyrstu
og mikilvægustu skref og tryggir slóðin þeim
snemmbæra virðingu því tímaritið hefur
háan standard í öllu sem það birtir.

BJÓÐLEIKHÚSIÐ

Á öllum sviðum lífsins

ekki missa af frábærum sýningum

Hárbeitt verk í
hrárrí sýningu

„Þetta er vel unnin
sýning, skemmti-
leg og óvenju skýrt
hugsuð.”
MK, MBL 8/4

Sá ljóti

e. Marius von Mayenburg

★★★★★
PBB FBL, 29/3

Engisprettur

e. Biljana Srbljanovic
Sýningum lýkur í vor

„Hafi maður efast um að
Sólarferð Guðmundar væri rétta
verkið til að endurnýja kynni
íslenskra áhorfenda við texta
hans þá sópar sýningin öllum
efasemdum úr huganum.”
MK, MBL, 17/2.

Sólarferð

e. Guðmund Steinsson

Bráðfyndið og
ágengt gamanleikrit

Vígaguðinn

e. Yasminu Reza

Ástin er diskó, lífið er pönk

e. Hallgrím Helgason
Nýr íslenskur söngleikur. Frumsýning 1. maí

UMRÆÐA UM *leikhúsmál*

Tinna Gunnlaugsdóttir þjóðleikhússtjóri bregst við skoðunum Þórhildar Þorleifs-dóttur leikstjóra sem fram komu í viðtali við Þórhildi á þessum vettvangi fyrir mánuði. Þá eru hér birt tvö inngangserindi leikstjóranna Maríu Kristjánsdóttur og Jóns Páls Eyjólfssonar frá fjörmiklum umræðufundi Leiklistarsambands Íslands sem haldinn var í Reykjavík fyrir skömmu.

LEIKLIST PÁLL BALDVIN BALDVINSSON

Tinna Gunnlaugsdóttir þjóðleikhússtjóri

Framtíð leiklistarinnar

Framtíð leiklistarinnar er undir því komin að hún endurnýi sig stöðugt og tileinki sér ný verkfæri og ný tungumál,“ sagði leikhúslista- maðurinn Robert Lepage í ávarpi sínu í tilefni af alþjóða leikhúsdeginum á dögunum. Hann spurði jafnframt spurninga á borð við: „Hvernig á leikhúsið að geta haldið áfram að vitna um átakalínur sam- tímans og vera merkisberi mannlegrar samkenndar, ef það tileinkar sér ekki víðsýni? Hvernig getur leikhúsið státað af því að þjóða upp á lausnir við óumburðarlyndi, útilokun og kynþáttahyggju, nema það rugli sjálft reytnum við nýja mótleikara?“ Þessi orð og spurningar Lepage, sem svo sannarlega eru tímabærar og mikilvægar, virðast þó undar- lega á skjön við umræðuna hér heima á Íslandi síðustu vikurnar, til dæmis ef horft er til umræðu í nýlegu viðtali menningarritstjóra Fréttablaðsins, Páls Baldvins Baldvinssonar, við leikstjórann Þórhildi Þorleifs- dóttur. Viðtalið við Þórhildi birtist 16. mars sl. í tilefni af frumsýningu á leikritinu Engisprettur sem hún leik- stýrir í Þjóðleikhúsinu.

Þetta er um margt fróðlegt viðtal en fullt af alhæfingum og þar gætir um leið einhvers- konar fortíðarhyggju eða sjálf- hverfu, sem að mínu mati er síst til þess fallin að hleypa lífi í hugmyndafræðilega umræðu um leikhús, sem þó virðist vera

ættum við ekkert leikhús, það er svo einfalt, enda byggir starfsemi leikhúsa á hug- myndafræðilegri umræðu. Þar liggur grunnurinn að allri ákvarðanatöku og á henni byggir öll listræna úrvinnsla.

Ef leikhúsið væri ekki að ná tilgangi sínum, kæmu áhorf- endur tæplega og þá væri stað- an ekki sú sem hún er dag. Starf í leikhúsi byggir á virð- ingu fyrir áhorfendum og trausti á dómgreind þeirra. Þeir koma ótilneyddir í leik- húsið til að lesa í það sem birt- ist á sviðinu, til að njóta, finna til samkenndar, upplifa og láta hreyfa við sér, til að hugsa og endurskoða, endurnærast og til að skemmta sér en það er síst léttvægast. Gleðin og sam- kenndin opna leiðina að hjart- anu og hjartað kann yfirleitt að greina rétt frá röngu. Þess vegna getur leikhúsférfið verið ákaflega vekjandi og þrosk- andi og það vita þeir sem eru handgengir leikhúsinu. Þess vegna sækja þeir leikhúsið, þess vegna koma þeir aftur og aftur.

Leikhúsið þarf alltaf og stöðugt að vera þess umkomið að taka nýrri áskorun, veðja á nýjar hugmyndir, nýja tækni, nýtt fólk og það er nákvæm- lega það sem íslenskt leikhús er að gera í dag og þar ber lítið á uppgjöf. Þvert á móti fæ ég ekki betur séð en starf leik- húsa á Íslandi allt í senn; öfl- ugt, fjölbreytt og um margt metnaðarfullt.

Staðlausir stafir

Ef umræðan um hlutverk leik- hússins á að skila einhverju verður hún að mínu viti að vera á uppbyggilegum nótum. Orðum fylgir ábyrgð og ef tónninn í þeirri umræðu sem kallað er eftir er í líkingu við tóninn í fyrrgreindu viðtali, leyfi ég mér að efast um til- gang og mikilvægi slíkrar umræðu. Í viðtalinu lýsir Þór- hildur því að það sé vandamál að hópur ungtra og reynslulít- illa leikstjóra fá forgang og framgang í flestum leikhúsum landsins. Sú alhæfing er langt frá því að vera rétt, að minnsta kosti á hún ekki við um starfið í Þjóðleikhúsinu og er í raun móðgun við þá mikilhæfu leik- stjóra sem þar starfa. Þeir eru flestir á besta aldri sem skap- andi listamenn og með umtals- verða reynslu í farteskinu.

Leikhúsið er hvorki athvarf fárra, né safn minninga, það er lifandi listastofnun og þar með vettvangur sköpunar og þróunar.

Á þessu leikári starfa tveir leikstjórar á sjötugsaldri við Þjóðleikhúsið, Þórhallur Sig-

urðsson sem sviðsetti Gott kvöld og Skoppa og Skrífla í söngleik í Kúlunni og Þórhild- ur Þorleifs- dóttir sem sviðsetti Engisprettur á Stóra sviðinu. Einn leikstjóri á sextugsaldri, Hafliði Arngrímsson sem svið- setti Konan áður, fjórir leik- stjórar á fimmtugsaldri, þeir Baltasar Kormákur sem svið- setti Ívanov, Stefán Jónsson sem sviðsetti Óhapp! og Bað- stofuna, Gunnar Helgason sem sviðsetti Skilaboðaskjóð- una og sviðsetur nú söngleik- inn Ástin er diskó lífið, er pönk og María Sigurðardóttir sem sviðsetti Hálsfesti Helenu, sem flutt var frá fyrra ári, fjórir leikstjórar á fertugs- aldri, þau Benedikt Erlingsson sem sviðsetti Sólarferð, Mel- korka Tekla Ólafsdóttir sem sviðsetti Vígaguðinn, Vigdís Jakobsdóttir sem sviðsetti far- andsýninguna norway.today og Kristín Eysteinsdóttir sem sviðsetti Sá ljóti. Aldursbreidd er því bæði mikil og eðlileg enda miðar hún að því að stuðl- að sé að endurnýjun í greininni en þó er í ríkum mæli lítið til reynslu og þekkingar. Í yngsta og reynsluminnsta hópnum eru flestar konur, enda er það meðvituð ákvörðun og til þess hugsuð að stuðla að því að konur hasli sér í auknum mæli völl sem leikstjórar, sem ekki er vanþörf á.

Vantaldir leikarar

Og þá að eftirfarandi staðhæf- ingu Þórhildar: „...leikflokkar stóru leikhúsanna eru orðnir örkompaní og búið sé að klippa á alla þróunar- og þroskamögu- leika enda eru fastráðningar þar rétt yfir einn tug leikara í hvoru húsi. Þá er verið að tala um tímabundna samninga, ekki æviráðningar eins og margir virðast álíta að séu þar enn við lýði“. Þessi full- yrðing er einnig úr lausu lofti gripin og raunar hlýtt ég að beina þeirri athugasemd til menningarritstjórans, ekki síður en viðmælandans, að birta ekki rangfærslur án athugasemda, þar sem hann hlýtur að vita betur.

Leikflokkur Þjóðleikhússins, eða þeir sem eru ráðnir til árs eða lengri tíma telur í dag tut- tug og sjö leikara, að auki eru tuttugu og fimm leikarar starf- andi á verkefnasamningum. Samtals voru því fimmtíu og tveir leikarar í starfi við Þjóð- leikhúsið þegar staðan var tekin í byrjun síðasta mánaðar. Kjarninn eins og Þórhildur skilgreinir hann er því vel á þriðja tug leikara, en ekki rétt yfir einn tug. Leikhópurinn í heild sinni hefur að öllum lík- indum ekki verið stærri í

annan tíma og því getur hann tæplega talist „örkompaní“. Að auki starfa ýmsir aðrir svið- slistamenn við húsið, svo sem aukaleikarar, dansarar, börn og hljóðfæraleikarar, en þeir eru ekki taldir með í þessari tölu. Það er vissulega álitamál hve stóran kjarna leikara leik- hús á borð við Þjóðleikhúsið á að tryggja sér, en ég tel að það þjóni starfinu vel og sé í takt við tímann að fasti kjarninn sé á bilinu 20-30 leikarar, til að tryggja eðlilega endurnýjun og sveigjanleika hvað stærð og eðli verkefna varðar. Færri fastráðningar gefa auknið svig- rúm til verkefnaráðninga. Í þessari umræðu ber líka að taka tillit til þess að landslagið í greininni hefur verið að breytast á undanförunum árum. Margir af eftirsóttari leikur- um landsins kjósa fremur að ráða sig til vinnu á grunni verkefna og færa sig síðan milli leikhúsa, sjónvarps eða kvikmynda eftir því sem þeim hentar á hverjum tíma og þeir telja þroska sig best og mest, en vera fastráðnir með þeim skuldbindingum sem því fylg- ir. Þessi afstaða endurspeglar tíðarandann um leið og hún helgast af fjölgun tækifæra sem svo sannarlega ber að fagna. Hvað þróun leiklistar- innar varðar, þá finnst mér einsýnt að líta beri á þau atvinnuleikhús sem hér starfa sem einn vinnumarkað. Eðli- legt flæði á milli þeirra er allra hagar. Leikstjórar og leik- myndahöfundar hafa lengi lítið svo á, og nú hafa leikarar bæst í hópin. Sama þróun á sér stað í erlendum leikhúsum og almennt á vinnumarkaði. Fólk staldrar skemur við á einum vinnustað og í listum er algengt að menn taki ögrunina framyfir öryggið, að minnsta kosti framan af starfsævinni.

Þjóðleikhúsinu er að jafn- aði boðið upp á fjölbreyttar sýningar fyrir yngstu gestina, hér eru sýningar í notalegu rými fyrir allra yngstu börnin í Kúlunni og stærri sýningar á Stóra sviðinu þar sem lögð er áhersla á galdur leikhússins og töfra. Þessa dagana taka Skoppa og Skrífla á móti yngstu gestunum í Kúlunni með sýningunni Skoppa og Skrífla í söngleik og á Stóra sviðinu gengur Skilaboða- skjóðan fyrir fullu húsi. Enn- fremur er boðið upp á öflugt fræðslustarf, umræður og far- andsýningar á vegum Þjóð- leikhússins. Innlend leikritun og nýsköpun á sér sinn sess í Þjóðleikhúsinu en á þessu leikári sýnum við t.a.m. Bað- stofuna sem má með réttu flokkast sem alhliða leikhúst- ilraun. Á Stóra sviðinu er í vinnslu nýr íslenskur söng- leikur, Ástin er diskó, lífið er pönk, sem frumsýndur verður í byrjun maí. Þar er á ferðinni nýsköpun út frá okkar sam- tímasögu þar sem tónlist diskó-tímabilsins ræður ríkj- um í bland við nýja tónlist og skemmtilega fléttu Hallgríms Helgasonar. Á Stóra sviðinu er einnig hugað að viðhaldi og

Misræmi orða og gjörða

Í viðtalinu er einnig talað um rof í þróuninni: „Það er búið að rjúfa samgang milli kynslóða þannig að þær hittast ekki og þannig rofni samhengið í þróun listgreinarinnar.“ Þessi full- yrðing er sérkennileg, ekki síst í ljósi þess að á sama tíma og

viðmælandi lætur þessi orð falla, er hún sjálf að ljúka leik- stjórnarverki við Þjóðleikhús- ið, þar sem kynslóðum lista- fólks er stefnt saman. Það var einmitt ein ástæða þess að ákveðið var að setja upp leik- ritið Engisprettur – í verkinu er teft saman ungu listafólki og reynsluboltum leikhússins. Þórhildi var falin leikstjórnin og henni til aðstoðar ráðin leik- húslistakona af yngstu kyn- slóðinn. Leikhópurinn spann- aði einnig breitt aldursbil, eða tæp sextíu ár, þar sem yngsti leikarinn er 28 ára og sá elsti 82 ára.

Ég ætla ekki að tíunda fleira vafasamar fullyrðingar úr við- talinu enda lít ég svo á að þær dæmi sig sjálfar, en þar sem spjótunum virðist að mestu beint gegn „stóru leikhúsun- um“ og þá að öllum líkindum Þjóðleikhúsinu vil ég víkja að því starfi sem nú er unnið á vegum þess.

Í Þjóðleikhúsinu er að jafn- aði boðið upp á fjölbreyttar sýningar fyrir yngstu gestina, hér eru sýningar í notalegu rými fyrir allra yngstu börnin í Kúlunni og stærri sýningar á Stóra sviðinu þar sem lögð er áhersla á galdur leikhússins og töfra. Þessa dagana taka Skoppa og Skrífla á móti yngstu gestunum í Kúlunni með sýningunni Skoppa og Skrífla í söngleik og á Stóra sviðinu gengur Skilaboða- skjóðan fyrir fullu húsi. Enn- fremur er boðið upp á öflugt fræðslustarf, umræður og far- andsýningar á vegum Þjóð- leikhússins. Innlend leikritun og nýsköpun á sér sinn sess í Þjóðleikhúsinu en á þessu leikári sýnum við t.a.m. Bað- stofuna sem má með réttu flokkast sem alhliða leikhúst- ilraun. Á Stóra sviðinu er í vinnslu nýr íslenskur söng- leikur, Ástin er diskó, lífið er pönk, sem frumsýndur verður í byrjun maí. Þar er á ferðinni nýsköpun út frá okkar sam- tímasögu þar sem tónlist diskó-tímabilsins ræður ríkj- um í bland við nýja tónlist og skemmtilega fléttu Hallgríms Helgasonar. Á Stóra sviðinu er einnig hugað að viðhaldi og

... í listum er algengt að menn taki ögrun- ina framyfir öryggið...

það sem viðmælandinn kallar eftir, eða saknar. Auk þess er að finna í viðtalinu ýmsar vafa- samar fullyrðingar um starfs- semi „stóru leikhúsanna“ sem vert er að svara og ætla ég að leitast við að gera það hér.

Fyrir áhorfendur

En fyrst að alhæfingum Þór- hildar, en hún segir ordrétt: „Leikhúsið hefur gefist upp á grunnhlutverki sínu að skil- greina sig sem tjáningartæki. Sú uppgjöf stafar af því að það er engin umræða í gangi um hlutverk leikhússins, aðferðir og þekkingu. Við náðum því þó á sjöunda og áttunda áratugn- um...“ og skömmu síðar bætur hún við: „Hugmyndafræðileg umræða á sér ekki lengur stað inni í leikhúsunum.“

Ef þessi alhæfing væri rétt,

MYND: JÓÐLEIÐ/EDDI

þróun innlendar leikritunar um þessar mundir, með endurupp-færslu á Sólarferð eftir Guðmund Steinsson.

Ef lítið er til erlendar samtíma-leikritunar má t.d. nefna Engi-sprettur í ægifagurri uppfærslu á Stóra sviðinu. Á Smíðaverkstæð-inu voru í vetur kynnt þrjú glæný erlend leikrit, en nú eru þar í sýn-ingu franska leikritið Vígaguðinn sem var frumsýnt um svipað leyti í heimalandi höfundar og hér á landi og Sá ljóti, nýtt þýskt verk sem reynir á leikhúsformið á óvenjulegan og spennandi hátt. Nýlega var sýningum á klassíska verki leikársins hætt. Sýningin og sú listræna tvenna sem boðið var upp, á með Ívanov í Þjóðleikhús-inu og Brúðgumanum í kvik-myndahúsum í vetur, vitnar um metnað og áræði enda skilaði úrvinnslan á sama verkinu fyrir tvo ólíka miðla frábærri niðurstöðu í báðum tilfellum. Sýning-um á Ívanov var hætt fyrir fullu húsi og meiningin að taka sýning-una upp síðar til að svara eftir-spurn og leyfa fleirum að njóta

Í enn stærra samhengi

Hróður þess starfs sem fram fer í Þjóðleikhúsinu berst víða og eykur veg okkar listsköpunar erlendis. Sýningu Þjóðleikhúss-ins á Pétri Gaut berst reglulega boð á erlendar leiklistarhátíðir, Baðstofan verður fulltrúi Íslands á hátíð í Þýskalandi í vor þar sem það markverðasta í evrópskri leikritun verður kynnt. Óhapp! hefur verið tilnefnt til norrænu leikskáldaverðlaunanna, brúðu-sýningin Umbreyting á inni boð í Konunglega leikhúsinu í Kaup-mannahöfn og sýning Þjóðleik-hússins á Ívanov hefur þegar vakið áhuga erlendis.

„Sá sem leikur sér að eldi getur brennst. En hann getur líka heillast og uppljómast.“ Þessi lokaorð Lepage í ávarpi hans á alþjóða leikhúsdeginum vil ég einnig gera að mínum. Starf í leikhúsi er vissulega leikur að eldi í margvís-legum skilningi og ég get ekki annað en óskað þess að sem flestir af okkar hæfileikaríka og gáfaða leikhúslistafólki kynnist þeirri gleði að heillast og upptendrast, án þess að brenna sig, og takist að varðveita þá gleði í hjartanu, hvernig sem árar.

Atriði úr sviðsetningu Baltasars Kormáks á Ívanov eftir Anton Tsjekov í Þjóðleikhúsinu fyrr í vetur.

Fyrst er að efast

Í okkar nýja veruleika er allt sett á svið. Er leikhúsið ekki orðið að nokkurs konar líkani fyrir samfélagið, lítill leikur í stóra leikn-um þarsem bílar eru frumsýndir og stjórnmálamenn hannaðir. Og hvert er þá hlutverk þess? Ég ætla að tala um grunninn undir nýja veruleikann. Hið svokallaða „frjálsa“ markaðskerfi eða óhefta kapitalismann sem er æ meir að ryðja sér til rúms í leikhúsinu og setja svip sinn á orð og hugmyndir leikhúsfólks um heiminn. Um hríð hefur mikill samhugur ríkt um það í samfélaginu að „frjálst markaðskerfi“ sé eina hagkerfið sem mannkynið hafi um að velja. Þegar svokölluð kommún-istaríki hrundu var öllum hugmyndum um önnur þjóðfélagsform en það hagkerfi, sem byrjaði reyndar að þróast hér í Evrópu á átjándu öld og kallað er kapitalismi, sópað út af borðinu.

Á „frjálsum“ markaði hins óhefta kapitalisma gildir lögmálið um fram-boð og eftirspurn. Allt er óþarft sem ekki er hægt að selja á markaðnum með gróða, eða ekki er hægt að ná fram gróða með. Enginn munur er gerður á þörfum samfélagsins og þörfinni að græða. Notagildi er sannindi víkja fyrir þessari gróðabörf. Því lögmálið segir: án gróða getur kapitalið ekki fjárfest að nýju. Án nýrra fjárfestinga verður enginn hagvöxtur. Og enginn hagvöxtur leiðir til atvinnuleysis. Þetta lögmál markaðarins er ekki sett fram sem einhver tilgáta jafnvel ekki sem fullyrðing heldur sem helgisaga, ný trúarbrögð. Og allir trúa þessu. Eink-um þó því að engar þarfir séu til nema þær sem bjóða má til sölu á markaði. Allir trúa því að ekkert kerfi nema markaðskerfið sé tiltækt til að komast að því hvað er nothæft. Leggja verði mat á alla hluti út frá gróðamöguleikum þeirra.

Maria Kristjánsdóttir leikstjóri.

Þessi trúarbrögð hafa fengið við-skiptafræðideildir, viðskiptaháskóla til að bólgna út. Leikhúsfólk sækir sér framhaldsmenntun í viðskiptanam, ekki heimspeki, fagurfræði. Og þá er komið að aðalgallanum sem innbyggður er í „frjálsa“ markaðskerfið, óhefta kapital-ismann. Hann gerir hvergi ráð fyrir manngildinu. Hann gerir hvergi ráð fyrir manninum, manninum sem hugs-andi tilfinningaveru og þeim þörfum sem af því skapast. Þarfir eru, eins og áður sagði, bara það sem hægt er að setja á markað, aðrar þarfir eru ekki til. Og þó þetta hljómi fáránlega þá er þessu trúað. Af því að einn ríkjandi þáttur í „frjálsu“ markaðssamfélagi er að það krefst þess að vera ekki dregið í efa. Það má alls ekki. Öll skulum við sitja saman pen og þrúð á miðjunni! Laus við hugmyndafræði, laus við stjórnmál. Kerfið er einfaldlega satt vegna þess að það er. Samasem merki hefur líka verið sett á milli þess og menningar, frelsis og einstaklingshyggju. Hlutirnir hafa meira að segja gengið svo langt að sumir eru farnir að nota frjálsa markaðinn sem samheiti fyrir mikilvæga orðið: lýðræði. Svo hvernig getur nokkur vogað sér að draga kerfið í efa? Trúar-brögð dregur maður ekki í efa.

En af hverju ekki? Getur verið að lausnin sé fundin í eitt skipti fyrir öll? Engin önnur form mannlegs samfélags séu hugsanleg en þar sem gróðinn stýr-ir för? Hefur ímyndunaraflíð yfirgefið okkur? Ég held reyndar að það sé lífs-spursmál fyrir leikhúsið, fyrir samfé-lagið, jafnvel fyrir heiminn allan að við drögum þetta hagkerfi í efa. Og hvað leikhúsið sérstaklega varðar þá hefur það jafnan talist ein af skyldum þess að reyna að sinna þeim þörfum sem skap-ast af því að maðurinn er hugsandi til-finningavera. Það er því út í hött fyrir leikhúsfólk að ræða samfélagslegt hlut-verk sitt ef það byrjar ekki á að draga það samfélag í efa sem mun, ef fer fram sem horfir, útrýma öllu úr leikhúsi nema því sem hægt er að græða á.

Í sumar sem leið ók ég um Norður-land og Austfirði en á því landsvæði átti ég lögheimili í nær þrjátíu ár. Margt hefur breyst þar undanfarið. Gróða-hyggjan, kvótakerfi hafa rústað byggð-um, bændur eru horfnir af búum sínum, smábátum hefur fækkað, kaupfélögin eru horfin en gistiheimili hafa risið og söfn. Sæðyrasöfn, iðnaðarsöfn, steina-söfn, byggðasöfn, smámunasöfn. Á Seyðisfirði var nagli hamraður til yfir eldi fyrir mig, í Eyjafirði gekk ég milli glerskápa og borða þarsem komið hafði verið fyrir hundrað, þúsund, eða hundrað þúsund nöglum sem hiruðusamur maður hafði sánkað að sér úr búðum og byggingarframkvæmdum. Elsti nagl-inn var frá átjándu öld. Landsbyggðin er smátt og smátt að breytast í safn yfir líf sem einu sinni var. Og frammi fyrir þeirri staðreynd, hugsaði ég: Þannig mun einnig fara fyrir leikhúsinu nema fólkíð innan þess horfist í augu við það hagkerfi sem það lifir í og fari að draga það í efa.

(Erindinu hefur verið breytt fyrir prentun)

Hluti af samkomulagi?

Þegar ég hóf að undirbúa mig rakst ég á grein í erlendu tímariti frá 2004 um þáttöku kvenna í leiksýningum í Afganistan. Þar hefur verið róstur-samt svo vægt sé til orða tekið. Land-ið var hernumið af Sovétmönnum, Afganir náðu að reka þá úr landi með vopnuðum átök-um. Síðan þá hefur verið stríðsástand í landinu, borgarstyrjöld. Stór hluti þess er óbyggilegur vegna loftárása og stríðsreksturs. Fólk lifir í ótta, án matar, rafmagns, menntunar, Mér var spurn hvers vegna er leikhús nauðsynlegt. Þar?

Svarið var augljóst. Leikhús í sinni einföld-ustu mynd þarf bara leikara og áhorfendur og getur vel verið án rafmagns. Áhorfandinn þarf ekki að vera læs og leikarinn getur jafnvel ferðast fótgangandi til afskekktustu staða. En hvert var þá erindi þessa leikhúss við áhorf-endur sína? Naseeba 16 ára leikstjóri og leik-skáld svarar: „Jú leikhús er miðill sem getur hjálpað okkur Afgönum til þess að binda enda á þetta myrka tímabil í sögu okkar og hjálpar til að rannsaka og skilja það. Leikhús getur hjálpað okkur við að finna betri leiðir til þess að vera til í framtíðinni.“

Leikhúsið hefur ætíð átt samfélagslegu hlut-verki að gegna. Það hefur ætíð verið vettvang-ur til að skilgreina sannleika lífs okkar og sam-félags. Staður þar sem við tökumst á við hugmyndina um okkur, manneskjur og samfélag manna.

Augljósasta vísbendingin um það hlutverk er að við höfum samþykkt að veita opinberu fé til leiklistarstarfsemi. Um það ríkir þjóðarsátt, hluti af samkomulagi um það sem við teljum vera til almannaheilla. Rétt eins og vegir sjúkrahús, skólar, löggæsla.

En hver er þá skylda okkar við þá sem sækja leiklistarviðburði sem borgaðir eru úr sameig-inglegum sjóðum. Hver er þá skylda okkar áhorfendur?

Þeir sem eru óháðir framlagi frjáls markað-ar hljóta að þurfa að gefa þjóðinni í staðinn það leikhús sem hún þarf. Ekki það leikhús sem hún vill. Jafnvel að segja það sem enginn vill heyra. Það er ekki okkar að koma með lausn, hinn stóra sannleik, heldur að eiga orðræðu

við áhorfendur og samfélag í endalausri leit okkar raunverulegum sannleika. Vinnan er leitin sjálf en ekki að bera á borð niðurstöður. Þær eru í verkahring áhorfandans. Skynjun okkar ræður raunveruleika okkar. Sannleik-ann. Við listamenn getum einungis haft áhrif á hana, jafnvel breytt skynjun okkar og gert okkur þannig kleift að breytast og breyta sam-félaginu í leiðinni.

Sá gjörningur að gera konu það kleift að stíga á svið án blæju í samfélagi sem hefur búið við ógnarstjórn Talbana er tilraun til að endurskilgreina raunveruleikann.

Hversu vel gengur íslensku leikhúsi að gegna sínu hlutverki? Hefur áhorfandinn kannski gleymt þeirri kröfu á leikhúsið? Eða hið opinbera breytt skilgreiningu sinni á hlut-verki leikhússins?

Sú staðreynd að leikhúsið þarf í auknum mæli að leita til markaðarins eftir fjármagni er vísbending í þá átt. Ekki einungis sjálfstæð-ir leikhópar heldur líka stofnanaleikhúsin. Hið opinbera setur jafnvel skilyrði að ákveðnum markmiðum um aðsókn sé náð ella sé fjár-framlag í vöðs sem stefnir samfélagslegu hlut-verki leikhússins í hættu. Þeir sem keppa á markaði um hylli neytenda þurfa að höfða til lægsta samnefnara eða búa til hámenningar-affreyngu sem fullnægir hugmyndum borg-arstéttarinnar. Hættulaust leikhús, griðastað ímyndunaraflsins. Þægilega loftkælda kvöld-stund með færustu listmönnum. Þar færðu hæfilegan skammt af Káparsis án þess þó að hann ógni eða setji úr jafnvægi raunveruleika þinn. Leikhús í þessu samhengi er viðskipta-hugmynd, iðnaður, eins og hver önnur vara eða þjónusta.

Í því umhverfi getur reynst ómögulegt að segja eitthvað sem þarf að segja, en enginn vill heyra. Í því umhverfi er leikhúsið einungis affreying. Hlutverk áhorfenda verður bara að skera úr um hvað sé skemmtilegt eða leiðin-legt. Og enginn vill vera leiðinlegur.

Ef þetta ástand verður viðvarandi er ekki langt að bíða að uppheljast raddir sem vilji draga úr framlögum til opinbers leikhúsrekst-urs. Það er ekki eðlilegt í blönduðu markaðs-hagkerfi að ríkið framleiði affreyingarefni í

Jón Páll Eyjólfsson leikari og leikstjóri.

samkeppni við einkaaðila. Umræðan um leik-hús verður lík umræðunni um hlutverk Ríkis-útvarpsins.

Kollegar mínir segja lítið þýða að að vinna í leikhúsi sem enginn vill sjá. Ég er alveg full-komlega sammála því. Maður vinnur til þess að breyta eða hafa áhrif á skynjun okkar á raun-veruleikanum og þarf að ná til áhorfanda. Leik-hús er ekki til án hans. Við þurfum að höfða til hans, án þess að gera málamiðlanir um ásetn-ing okkar. Við eigum ekki að stíga á sviðið án þess að svara spurningunni: „hvers vegna þetta verk og af hverju núna?“

Leitin að sannleikanum getur nýtt mismun-andi farartæki en eldsneytið á alltaf að vera brýn þörf til að vefengja gömul sannindi eða velta við nýjum. Farartækin geta verið ýmis-leg, jafnvel fornbílar. Þó svo að við sinnum þessari skyldu sem við höfum gert samkomu-lag um þýðir það ekki að við útilokum ein-hverja tegund af leiklist Í Afganistan er efnis-skráin margbreytileg, revíur, söngleikir, Chekov til Söru Kane. En ásetningur þeirra er að endurbyggja sig sem þjóð, semsamfélag, sem manneskjur.

Við búum í samfélagi þar sem lífi okkar er ekki ógnað af stríðsátökum né hungursneid. Við getum látið skoðanir okkar í ljós án þessa að þurfa að þola pyntingar eða leggja lífið að veði. Það er óskandi að við hefðum sama hug-rekki og þeir sem leggja allt í sölurnar í leitina að sannleikanum.

NÝJA ÓPERAN í Víkinni vígð

Glæsilegt óperuhús var vígt fyrir tíu dögum í Osló. Þar verður til húsa Norska óperan, Þjóðarballettinn og verður húsið einnig notað til tónleikahalds.

Nýja Óperuhúsið í Víkinni, eins og Osló hét til forna, var vígt þann 11. apríl við hátíðlega athöfn að viðstöddu fjölmenni virðulegra gesta. Haraldur konungur hélt hátíðartölu af svölum stóra salarins í húsinu og við hlið hans sátu Sonja drottning, Margrét Þórhildur Danadrottning, Ólafur Ragnar, frú Dorrit og Angela Merkel, kanslari Þýskalands.

Það er hin þekkt norska arkitektastofa Snjóhettan sem hannaði húsið og bar hún sigurorð af fjölda alþjóðlegra arkitektastofa í samkeppni árið 2000. Byggingin er 38.500 fermetrar og eru um hundrað vistarverur í húsinu. Aðalsalurinn tekur 1370 gesti í sæti. Þá er í húsinu annar salur sem tekur 400 gesti í sæti. Mun húsið vera stærsta mannvirki sem rís til samkomuhalds í Noregi í 700 ár frá því dómkirkjan var reist í Niðarósi um 1300. Húsið er allt klætt að utan með hvítum marmara. Stór ljósakróna úr 17 þúsund glerstykkjum skreytir fordyri hússins og hangir 16 metra yfir gólfi. Er byggingin öll hin glæsilegasta og þyrptust þúsundir gesta í húsið um síðustu helgi til að skoða það, sem kom nokkuð á óvart en um það hefur staðið nokkur stýrr, mest vegna kostnaðar við bygginguna sem mun vera um 40 milljarðar. Það hefur fullkomna aðstöðu til flutnings á óperum, söngleikjum og listdansi en mun jafnframt standa fyrir tónleikahaldi af ýmsu tagi.

Efnisskrá hins nýja húss fyrstu vikurnar er meðal annars helguð tveim dagskrám með úrvali úr óperuverkum frá liðnum fjórum öldum. Það eru norskir söngvarar sem koma þar fram. Þá er fyrirhuguð sviðsetning í lok maí á óperu Monteverdis, Orfeus, í nýrri sviðsetningu sem unnin er í samstarfi við Opera North á Englandi og Glimmerglass-óperuna í Bandaríkjunum. En húsið er einnig ætlað undir starfsemi Norska ballettsins: Þar eru fram undan frumsýningar á fimm balletta dagskrá, en Jiri Kylián og Karina Guizzo eru listrænir stjórnendur. Minni salurinn verður vígður í lok þessarar viku með nýjum heilskvöldsballett eftir Ingun Bjørnsgaard við nýja tónlist eftir Rolf Wallin og Henrik Hellstenius.

Verkefnaskrá haustsins er glæsileg: Berlínarfílharmónían er væntanleg undir stjórn Simons Rattle, Daniel Barenboim mun koma þar fram, óperan Porgy og Bess verður þar á fjölnum í sumar, Bryn Terfel er bókaður og stórar sviðsetningar á Hnotubrjótnum og Leðurblökunni. Dagskráin er bókuð dag hvern á báðum sviðum ár fram í tímann og er aðgengileg á vef hússins: www.operan.no.

Hið nýja óperuhús í Osló. Það er hent gaman að því í Noregi að þetta sé eina óperuhúsið í heiminum sem gestir ganga ofan á, en það stendur við sjó og verður því eitt þeirra húsa heimsins sem verða nátengd vatni, rétt eins og óperuhúsið í Sydney og tónlistarhúsið í Reykjavík.

MYND/NORSKA ÓPERAN / JARO HOLLAN

Konunglega í Höfn

Konunglega leikhúsið í Kaupmannahöfn hefur tilkynnt verkefnaskrá sína fyrir komandi starfsár. Leikhúsið hefur á síðustu misserum bætt við sig tveimur nýjum stórhýsum: Óperunni og nýju leikhúsi en innan veggja þess eru bæði leiksýningar, starfsemi Konunglega ballettsins og óperuflokkur. Er það stærsta leikhústofnun á Norðurlöndum. Nýju húsin hafa aukið mjög kröfur til stjórnar hússins en torvelt er talið að ná áhorfendum á þann fjölda verkefna sem þar verða í boði.

Yfirmaður leiklistar í húsinu, Emmet Feigenberger, er nýkominn til starfa og leitar víða fanga í verkefnaskrá fyrsta starfsárs síns. Fyrsta verkefni leikársins er sumararrevía, en revíur eru fastur hluti af dönsku leikhúslífi yfir sumarmánuðina. Er frumsýning fyrirhuguð á Stóru senunni þann 11. júní, en önnur ný verkefni taka að líta dagsins ljós frá og með haustinu. Sænska leikkonan Gunnell Lindblom setur upp Páska eftir Strindberg í lok ágúst. Nýtt verk eftir Line Knutzon, Handverksmenn, um erlenda farandverkamenn, verður frumsýnt í september, en Gítarleikarar hennar eru nú á Litla sviðinu í Borgarleikhúsinu. Það er sérpantað fyrir húsið. Musical er líka nýtt verk eftir Line Mörkby og verður frumsýnt í lok september. Nýtt verk eftir Jokum Rohde, eitt fremsta leikskáld Dana, er á fjölnum í október.

Ein virtasta leikkona dana, Ghita Nørby, fær sviðsetningu fyrir sig á nýrri verkefnaskrá Konunglega danska leikhússins á næsta starfsári.

Erlend verk eru ekki mörg á verkefnaskránni; Ifigenia eftir Evripídes og Lökkuriddarinn eða Playboy of the western world eftir J.M. Synge eru á dagskránni. Þá mun Frank Kastorf hinn þýski koma og setja upp sýningu eftir meistarverki Hermans Bang, Stuk. Verk helgað Ghitu Nørby er á skránni síðar á árinu, einnig heimildaverk um bókastuldinn úr Konunglegu bókhöndunni sem frægur varð fyrir fáum árum. Nokkrir gestaleikir eru ákveðnir: Munchner Kammerspiele kemur í heimsókn með Óbelló og Deutsches Theater Berlin flytur Faust í október.

Danskir fjölmiðlar eru spenntir yfir nýju verkefnaskránni.

Óperustjórinn á Konunglega hefur líka birt verkefnaskrá næsta árs. Frá síðasta ári verða teknar

upp sýningar á Don Carlos og La Traviata eftir Verdi, ópera Joachims Holbek eftir sögu Astrid Lindgren, Bræðurnir Ljónshjarta, Káta ekkjan eftir Lehar og Brúðkaup Figarós eftir Mozart.

Nýjar sviðsetningar verða á sviði frá haustinu: Rósariddarinn eftir Strauss, Pertenope eftir Händel, Wozzeck eftir Alban Berg, Nauðgun Lukretiu eftir Britten, Tristan og Isolde Wagners og Tyrkinn á Ítalíu eftir Rossini. Tíðindi eru af nýrri óperu eftir óperustjórann, Bo Holten, sem samin er eftir sögu P.O. Enquist, Heimsókn líflæknisins, um valdatíma Struensee í Kaupmannahöfn sem endaði illa. Er það í annað sinn sem þeir sögulegu atburðir verða efni í óperu, en eins og kunnugt er samdi Verdi Ballo in Mascara eftir þeim grimmilegu atburðum, þótt þeir væru færðir til í tíma og stað til að fela efnið sem var enn feimnismál meðal aðals Evrópu þótt liðin væru 150 ár frá valdatíma Struensee.

Eins og í leiklistarpartinum af rekstri hins Konunglega er talsvert um gestaleiki á óperusviðunum: Jóska óperan sýnir Töfraflautuna og Ástardrykkinn, Staatsoper Berlin kemur með Phaedu eftir Henze með leikmynd Ólafs Elíassonar, Óperan í Malmö sýnir í Höfn óperuna Dead Man Walking eftir Jake Heggie en óperuverk byggð á kvikmyndum eru farin að verða nokkuð tíð á verkefnaskrá óperuhúsa heimsins.

Tilboðsverð
frá kr. 79.000,-

Hljóðfæraverslun
Pálmars Árna ehf.

Rangárseli 6 · 109 Rvk. við Seljakirkju · Símar 553-2845 · 663 2845 · hl.palmars@internet.is · www.leit.is/piano

Stafræn píanó

Hamraverk með alvöru áslætti

8 hljóðfæri · Tengir fyrir 2 heyrnartól

Fullkomið hátalarakerfi

Nótnaborð í fullri stærð

Frábært fyrir byrjendur og lengra komna

SÝNINGIN ÞÍN ER Í BORGARLEIKHÚSINU

PANTAÐU
MIÐA
NÚNA!

HLÝLEGUR GAMANLEIKUR

GÍTARLEIKARARNIR

Eftir Line Knutzon

„Það var gaman
að sjá þennan
leikarahóp að
störfum ...“

Páll Baldvin Baldvinsson
Fréttablaðið

„Leikararnir fjórir
eru hverjir öðrum
betri ...“

Arndís Þórarinsdóttir
24 stundir

VINSÆLASTA ROKKÓPERAN

JESUS CHRIST SUPERSTAR

Eftir Tim Rice og Andrew Lloyd Webber

„tónlistin var
rafmögnuð“

María Kristjánsdóttir
Morgunblaðið

„tónlistin er og
verður frábær“

Elísabet Brekkan
Fréttablaðið

ATHUGIÐ
ALLRA
SÍÐUSTU
SÝNINGAR

BRÁÐFYNDIÐ OG EINLÆGT

HETJUR

Eftir Gerald Sibleyras

„Ljúf var þessi
kvöldstund.“

María Kristjánsdóttir
Morgunblaðið

„Bráðfyndið og
einlægt verk sem
er fantavel leikið.“

Arndís Þórarinsdóttir
24 stundir

AÐ BREYTA heiminum

Á heimildamyndahátíðinni í Thessaloníki í Grikklandi voru um 100 nýjar heimildamyndir sýndar, sem allar gefa fyrirheit. Dimitri Eipides, stjórnandi hátíðarinnar og dagskrárstjóri Alþjóðlegu kvikmyndahátíðarinnar í Reykjavík, er í viðtali.

KVIKMYNDIR HANNA BJÖRK VALSDÓTTIR

Dimitri Eipides hefur unnið við stórar kvikmyndahátíðir í áratugi, svo sem Montreal og Toronto, og er kunnur sem dagskrárstjóri Alþjóðlegu kvikmyndahátíðarinnar í Reykjavík.

„Ég trúi því að það sé hægt að breyta þessum heimi til batnaðar. Ég geri það ekki sjálfur en myndirnar sem ég sýni á hátíðinni geta gert það og ég vil aðstoða við að koma þeim á framfæri. Ég veit að það er útópísk sýn en ég trúi því að það sé hægt að hafa jákvæð áhrif á fólk, og sérstaklega ungt fólk. Ég held að fólk sé illa upplýst í heiminum. Við treystum á fjölmiðla til að sjá okkur fyrir upplýsingum og þeir gefa oft skakka mynd, það sem við vitum um heiminn er það sem Reuters- og AP-fréttastofurnar segja okkur. Mér finnst heimildamyndir mikilvæg rödd vegna þess að þær veita okkur upplýsingar eftir óháðum leiðum og óhefðbundnum leiðum. Fólk sem fer út með

litlar stafrænar myndavélar og tekur upp mynd í sínu nánasta umhverfi hefur eitthvað fram að færa fyrir áhorfendur. Við lifum í heimi sem er þjakaður af vandamálum hvert sem við lítum, jörðin og andrúmsloftið er í vafasömu ástandi og vatnsmengun er mikil. Svo eru málefni eins og mannréttindi, stríð, sjúkdómar á borð við alnæmi, innflytjendur, fátækt, heimilisleysi og svo mætti lengi telja. Það eru svo mörg málefni sem við viljum helst ekki hugsa um vegna þess að við viljum bara okkar þægindi og sjáum heiminn í rósröðu skýi. Ég vil að fólk sé upplýst og meðvitað og myndi sér skoðanir, og þá sérstaklega ungt fólk,“ segir Dimitri.

Ekki lengur fordómar
Heimildamyndagerð er gamalt listform og varð til á undan leiknum kvikmyndum. Á tímabili voru einu heimildamyndirnar sem voru framleiddar fuglamyndir eða aðrar dýralífsmyndir. Þær höfðu kennsluvægi en voru ekki teknar

Be Like Others eftir Tanaz Eshaghian (Kanada/Íran): Ungir íranskir strákar ganga í gegnum kynskiptiaðgerðir.

Það eru svo mörg málefni sem við viljum helst ekki hugsa um

alvarlega. Núna eru ekki lengur fordómar gagnvart heimildamyndum. Enda fjalla þær um allt milli himins og jarðar og eru jafn dramatískar og átakanlegar og leiknar myndir.

„Gott dæmi um að heimildamyndir séu komnar á hærri stall er að við sjáum þær taka þátt í mjög „mainstream“ kvikmyndahátíðum eins og Cannes, og þar taka þær meira að segja þátt í keppnisflokkum, sem hefði verið gjör-samlega óhugsandi fyrir nokkrum árum. Í Berlín er heimildamyndum og bíómyndum stillt upp samhliða. Þetta er merki um að heimildamyndir eru orðnar hluti af daglegu lífi,“ útskýrir Dimitri.

Raunveruleikinn áhrifamestur
Margar heimildamyndir í dag segja einfaldar sögur og fylgjast með fólki í návígi. „Það er okkar sammannlega reynsla sem tengir okkur saman. Því fleiri heimildamyndir sem ég sé því sannfærðari er ég að við séum öll eins. Þrátt fyrir ólíkan litarhátt, kynþátt, þjóðerni, trú, sögulegan bakgrunn, tungumál og svo framvegis þá erum við

öll eins undir niðri. Ég get til dæmis horft á mynd frá Kína og upplifað hana eins og mitt eigið umhverfi, tengt við manneskjurnar eins og þær væru vinir mínir og gert mér grein fyrir vandamálum þeirra þótt þau séu ekki þau sömu og mín.“

Heimildamyndir æ vinsælli

Áhorfendur er miklu opnari en áður og taka virkari þátt í umræðum og mynda sér skoðanir: „Það er alls staðar aukinn áhugi fyrir heimildamyndum. Ég er mjög ánægður með það og tel að fólk í þessum heimi verði upplýstara fyrir vikið. Heimurinn er stanslaust að minnka með aukinni tækni, samskipta-leiðum og ferðamöguleikum. Við þurfum frið á þessari jörð og við þurfum að bera meiri virðingu fyrir umhverfinu. Við mengum allt, matinn, vatnið, og loftið. Við eyðileggjum náttúruna og eyðileggjum líf. Það er oft eins og fólk tapi glórunni þegar kemur að peningum og völdum. Ég er aðgerðasinni í eðli mínu og vil láta gott af mér leiða. Ég gæti setið heima og ráðið krossgátur en það er ekki tilgangur lífsins.“

THE ENGLISH PUB

Austurstraeti

Öl er menning

VÍS styður íslenskt
menningarlíf

Þjóðarsálin

TVÍTUG

Að vera poppari á Íslandi er í langflestum tilfellum mjög vanþakklátt starf og jafn víðsfjarri bíómynda-glamúr og hugsast getur. Ferill Sálarinnar hans Jóns míns kom út fyrir nokkru í tveimur kössum.

TÓNLIST
KJARTAN
GUÐMUNDS-
SON

Flestir íslenskir popparar harka í þeirri veiku von að selja nægilega mörg eintök af afurð sinni til að ná upp í kostnaðinn og vart getur talist spennandi að leika frumsamin lög sín frammi fyrir sauð-druknum áhorfendum sem þrá fátt heitar en að heyra gömlu smellina sem þeir þekkja út og inn, aftur og aftur, í árána rás. Smæð samfélagsins gegnir einnig sínu hlutverki í þessu sambandi því sjálfskipaðir tónlistargagnrýnendur götunnar eiga afar greiða leið að íslenskum poppurum og nýta hvert tækifæri til að tjá þeim persónulegt álit sitt á verkum þeirra, og gildir þá einu hvort um uppbyggilega gagnrýni er að ræða eður ei.

Ófgafullt dæmi um það ónæði sem popparar landsins verða reglulega fyrir átti sér stað á Þjóðhátíð í Vestmannaeyjum sumarið 1992. Sálin hans Jóns míns var þá, eins og nú, ein allra vinsælasta hljómsveit landsins og fór geyst á sviðinu við mikinn fögnuð viðstaddra. Flestra þeirra, það er að segja, því í miðju lagi urðu áhorfendur varir við að óprúttinn aðili hafði lagt á sig að þríla upp á þakið á sviðinu. Áður en nokkur fékk að gert leysti ungi maðurinn niður um sig og hóf að spræna á forsöngvara Sálarinnar, Stefán Hilmarsson. Öllum brá, einhverjir hlógu, en flestir hneyksluðust. Sjálfur tók Stefán atvikinu af stóískri ró, þótt nokkurra sárinda

gætti í orðum hans til áhorfenda eftir að afbrot-aunglingurinn hafði verið dreginn inn í lögreglubíl: „Það er ekki þakklætinu fyrir að fara hér í Eyjum. Maður kemur hingað til að spila og það er bara pissað á mann!“

Sálin hans Jóns míns heldur upp á tvítugsafmæli sitt á þessu ári, og sé ofantalið haft í huga verður það að teljast afrek eitt og sér. En Sálin getur hreykt sér af mörgu fleiru en að hafa þraukað í gegnum hinn séríslenska tónlistarbransa í öll þessi ár. Þrátt fyrir að sveitin hafi notið stjarnfræðilegra vinsælda á íslenskan mælikvarða hefur hún ávallt gætt þess að halda vöku sinni og endurnýja sig reglulega. Þótt ofrausn sé að kalla þá endurnýjun tilraunastarfsemi hefur Sálinni engu að síður tekist afar vel að sameina vinsældir og metnað, og úr þessari blöndu hafa sprottið margar helstu perlur íslenskrar dægurlagasögu.

Þessa verður áþreifanlega vart þegar hlýtt er á Vatnaskil 1988-2008. Þar er um að ræða hvorki meira né minna en allar breiðskífur Sálarinnar í tveimur glæsilegum öskjum þar sem umgjörð er öll til fyrmyndar og segja má að nýtt viðmið hafi verið sett í slíkri útgáfu hér á landi. Þó er það svo að innihaldið telur meira en útlitið, og þar er um óvenju audugan garð að gresja.

Sálin hans Jóns míns hefur hljóðritað fleiri lög sem maður þekkir en mann hefði órað fyrir. Nostalgían skellur á manni eins og köld vatnsgusa við hlustun á hverja skífuna á fætur annarri, textarnir láta óhemjukunnuglega í eyrum og pottþéttar melódíurnar sækja á mann jafnt í draumi sem vöku. Ekki er allt gott, og sumt beinlínis slæmt, eins og eðlilegt er þegar um svo langan feril er að ræða, en standardinn er að jafnaði hár. Þar skipta ekki minnstu máli sterk höfundareinkenni Guðmundar Jónssonar gítarleikara og aðallagahöfundar og einstök söngródd Stefáns.

Röddin hans Stefáns gegnir lykilhlutverki í tónlist Sálarinnar og hefur oftast en ekki ráðið úrslitum um hvort fólk þyki sveitin sér samboðin eður ei. Minnisstæður er þáttur í íslenska ædolinu fyrir nokkrum árum þar sem kvöldið var helgað tónlist Sálarinnar og Stefán Hilmarsson sat í gestadómarasæti. Líklegt er að það kvöld hafi augu margra opnast varðandi sérstöðu Stefáns sem

söngvara. Þar varð þjóðin vitni að ungum söngvurum sem áður höfðu leikið sér að lagasmíðum Lennons, McCartneys, Þórðarsonar og allra hinna nánast kafna af áreynslu við að reyna að ná öllum nótonum sem Stefán nær að því er virðist áreynslulaust á hverju kvöldi. Rödd Stefáns hefur líka mikinn og sterkan karakter, og eins og gengur um slíkar raddir hugnast hún alls ekki öllum.

Að mati undirritaðs hefur raddbeiting Stefáns breyst til batnaðar á síðustu árum. Fyrstu ár sveitarinnar þróaði hann með sér ákveðinn söngstíl sem minnti óþægilega mikið á breim í ketti þegar verst lét, en röddin hefur þróast og geislar nú af fagmennsku þess sem hefur marga fjöruna sopið og veit upp á hárl til hvers af honum er ætlast.

Slíkt hið sama má segja um tónlist sveitarinnar yfir höfuð. Sálin hefur gengið í gegnum mörg ólík skeið, allt frá heldur innantómu hermisálarpoppi (Syngjandi sveittir frá 1988) til popprokks (Þessi þungu högg frá 1993) og síðasta áratuginn eða svo hafa fagaðar dægurflugur ráðið ríkjum í herbúðum sveitarinnar.

Það virðist ekki skipta nokkru einasta máli í hvaða mynd Sálin hans Jóns míns birtist á hverjum tíma því aðdaendur sveitarinnar eru venju fremur ræktarsamir. Þeir mæta unnvörpum á tónleika, skila skífum sveitarinnar í efstu sæti vinsældalista og stofna sérstaka aðdáendaklúbba sveitinni til heiðurs. Sálin er fyrir löngu orðin stofnun í íslensku samfélagi og stendur sig vel sem slík.

Vatnaskil 1988-2008 er einungis nýjasta dæmið um virðingu hljómsveitarmeðlima fyrir aðdaendum sínum og slíkri staðfestu ber að fagna með skrúðgöngum á götum úti. Sálin er fráleitt frumlegasta sveit sögunnar en hún er samkvæm sjálfri sér og að manni læðist sá grunur að tíminn muni fara um hana silkihönskum. Eflaust er lítið mál að finna þann einstakling sem opinberlega leggur fæð á Sálina hans Jóns míns. Sá einstaklingur sem ekki kann að meta í það minnsta eitt lag Sálarinnar, þó í laumi sé, gæti hins vegar verið vandfundinn.

LISTMUNAUPPBOÐ Á HILTON - NORDICA HÓTELI

SUNNUDAGINN 20. APRÍL KL. 20:30

VERKIN ERU SÝND Í GALLERÍ BORG, SKIPHOLTI 35

laugard. og sunnudaginn 20. apríl

Kl. 13 til 17 báða dagana

ÁSGRÍMUR J.

KJARVAL

MUGGUR

KRISTJÁN DAVÍÐSSON

JÓN STEFÁNSSON

LOUISA MATTHÍASDÓTTIR

Gallerí
BORG

Listmuna- og uppboðshús Reykjavíkur
Skipholti 35, 105 Reykjavík, Sími 511 70 10, fax 511 70 40

Mannaveiðar: Ólafur Darri, óþekktur aukaleikari, Atli Rafn og Gísli Örn í hlutverkum sínum á morðvettvangi.

MYND/REYKJAVÍK FILMS

Og að síðustu er drepinn...

MANNAVEIÐAR

Leikstjóri og framleiðandi:

Björn Brynjólfur Björnsson

Handrit: Sveinbjörn I. Baldvinsson

Reykjavík Films 2008

★★

Um síðustu helgi lauk Mannaveiðum, fjögurra þátta spennuröð Björns Brynjólfs Björnssonar eftir sögu Viktors Arnars Ingólfssonar. Ekki fer hátt um tölur uppsafnaðs áhorfs á lokabáttinn sem er endursýndur í dag, en gera má því skóna að vel yfir hundrað þúsund áhorfendur hafi setið og horft á síðasta þáttinn þegar upp er staðið. Það sannast sem áhugamenn um innlent leikið sjónvarpsefni höfðu vissu um að ekkert annað leikið efni gæti náð jafnmikilli athygli áhorfenda og krimminn. Með öruggari mælingum á áhorfi eru komnar styrkar stöðir undir framleiðslu á innlendu leiknu sjónvarpsefni, fjórum áratugum eftir að sjónvarpsútsendingar hófust á vegum ríkisins, rúmun tveimur áratugum eftir að sjónvarpsrekstur var gefinn frjálss. Nú er ekki aftur snúið.

Rétt er að minna á hvernig hlustun var háttáð á leikið efni í útvarpi fyrir daga sjónvarpsins: Þorri Þjóðarinnar sat þá fastur við útvarps-tækin og fylgdist með þýddum krimmum um hetjur á borð við Paul Temple, Hulin augu, og spaug á borð við Dickie Dick Dickens, svo ekki sé minnst á alvarlegri verkefni leiklistardeildar Ríkisútvarpsins. Leikið efni hélt áfram að

vera ein af stöðum Ríkisútvarpsins þótt sjónvarpið tæki stóran skerf af skemmtun á ljósvakanum. Enn megnar Útvarpsleikhúsið að draga til sín athygli þúsunda, slær út margar íslenskar kvikmyndir og lungann af leiksýningum sem kosta miklu, miklu meira. Og samt nýtur Útvarpsleikhúsið hvergi veldis sinnar yngri systur, Ríkissjónvarpsins, við kynningu.

Mannaveiðar reyndust þegar upp var stað gallað verk. Alvarleiki glæpanna sem framdir voru dvínad, rétt eins og handritshöfundur og leikstjóri, jafnvel leikarar, misstu trú á söguþræðinum: Önnur aðalhetjan fór að draga sig eftir kvenpersónu sem var hluti af sögu sem drapst á snemma í verkinu, önnur grein fléttunnar um tengdason sem gerist kópústi og stútar tengdapaþba í stundarbræði varð eiginlega að engu, þrátt fyrir að Atli Rafn sýndi efnileg drög að persónu, honum voru ekki gefin mörg tækifærin, aldrei nýtti leikstjórinn sér heimsóknir lögreglunnar á Ásvallagötuna til að draga upp skarpa mynd af heimilisaðstæðum hjá þeim hjónum.

Sakamálaverk sem þessi byggjast á samtalahrinum, löggja ræðir við málsaðila, löggur tala saman, hrinan leiðir menn um samfélagið á vit ólíkra aðstæðna, margbreytilegs fólks. Ef litið er á staðalgerðir í þáttum af þessu tagi þá eru þær ekki margar: meinafræðingurinn, yfirmaðurinn, félagarnir sem vinna rannsóknina, trausta stöðin á stöðinni og sú veika, sem Björn Thors gerði sér mat úr. Og svo fálíðuð sveit málsaðila. Grunnurinn fyrir áhugaverðum persónum þarf að vera með þrjár stöðir, skýra per-

sónu, geðfellda eða ógeðfellda, málsmið sem er sérstakt og aðstæður: herbergi, hús, eitthvað í umhverfi sem varpar skýru ljósi á einstaklinginn sem er viðfangið í senunni. Leikarar verða að hafa kjöt á beinum og svið sem hjálpar til.

Þegar við sitjum eftir með vonbrigði er fyrst að kenna sögunni um, þeim samtölum og aðstæðum sem liggja til grundvallar, síðan úrvinnslu handritshöfundar og loks tókum leikstjórans.

Flest lofaði góðu um sjálfa söguna. Stóra nýnæmið var löggan sem Gísli Örn lék sem var af asísku bergi sem var strax þurrkað út í handriti og veikti grunninn. Þá var eftir á að hyggja býsna fátt í handritsvinnslu með persónur sem losnaði frá kunnuglegustu klisjum. Svo verð ég að segja að mér sýnist á leiknum verkefnum sem leikstjórinn hefur komið nálægt að persónuleikstjórni sé ekki hans styrkur.

Verkið varð því á endanum undir meðallagi. Sá hópur leikara sem kom þar fram vann nær allur innan kunnuglegra marka og bætti nánast engu við veika persónusköpun handritsins. Það var miður unnið úr senum í sviðsetningu og dugar hin áhrifalitla lokasena á Þingvöllum ein sem dæmi um slaka sviðsetningu.

En er það ekki bara ágætt að við byrjum undir getu? Leikið efni í sjónvarpi getur héðan af aldrei annað en batnað og vísast rennur sá dagur að við náum tókum á þessari frásagnaraðferð. Mættu menn þá líta til þess að æfingavöllurinn er í Efstaleitinu. Hafi menn áhuga á að ná tókum á sakamálaséríunni er gott að byrja þar: í Útvarpsleikhúsinu. **Páll Baldvin Baldvinsson**

15. MAÍ - 5. JÚNÍ LISTAHÁTÍÐ Í REYKJAVÍK REYKJAVÍK ARTS FESTIVAL

Stórmeistari djassins!

WAYNE SHORTER KVARTETTINN

Wayne Shorter (saxófónn) ásamt Danilo Perez (píanó), John Patitucci (bassi) og Brian Blade (trommur).

HÁSKÓLABÍÓ 24. MAÍ. | MIÐAVERÐ: 6.200 / 5.700

„...EINN FRÆGASTI GESTURINN SEM HINGAÐ HEFUR KOMIÐ ÚR DJASSHEIMINUM.“ – LANA KOLBRÚN EDDUDÓTTIR, RÁS 1

Ein skærasta stjarna söngheimsins!

EINSÖNGSTÓNLEIKAR DENYCE GRAVES MESSÓSÓPRAN

HÁSKÓLABÍÓ 1. JÚNÍ | MIÐAVERÐ: 6.800 / 6.200

„HÚN ER NÆSTUM OF GÓÐ TIL AÐ ÞAÐ GETI VERIÐ SATT; EINSTAKUR LISTAMAÐUR, FÖGUR KONA, KONUNGLEG FRAMKOMA.“ – WASHINGTON POST

Glæsilegur 68 bls. dagskrárþæklingur er kominn út. Fáðu þér ókeypis eintak í verslunum Hagkaupa.

Miðasala á listahatid.is & midi.is

Á vef Listahátíðar færðu nánari upplýsingar um alla viðburði, þar með talið þær fjölmörgu myndlistarsýningar sem opnaðar verða á hátíðinni 15.-18. maí. Miðasala fer einnig fram í síma 552 8588 alla virka daga frá kl. 10-14.

Bakgrunnsmýnd: Roger Hiorns / Object - a manipulated growth. © 2007 Serpentine Gallery. Ljósmynd: Alastair Fyfe.

KAUPPING

ICELANDAIR

SAMSKIP

Radisson

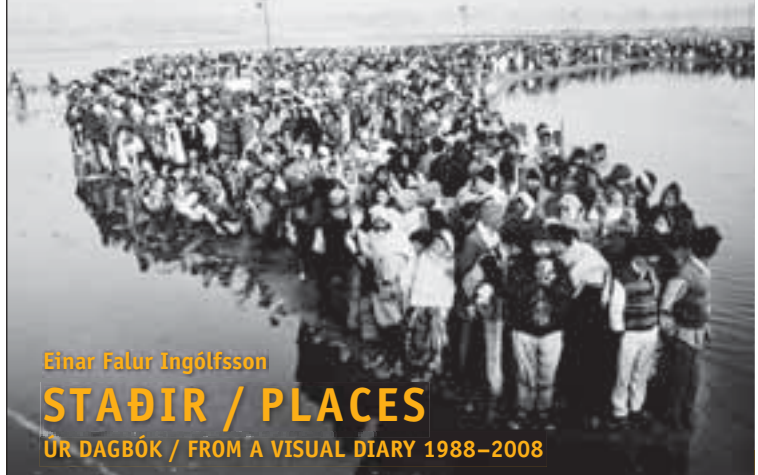
Hringdu í síma

512 50 60

ef blaðið berst ekki

23.2.-25.5.2008

Einar Falur Ingólfsson

STAÐIR / PLACES

ÚR DAGBÓK / FROM A VISUAL DIARY 1988-2008

LJÓSMYNDASAFN REYKJAVÍKUR
Reykjavík Museum of Photography

Grófarhús · Tryggvagötu 15 · 101 Reykjavík · Sími 563 1790 · www.ljosmyndasafnreykjavikur.is
Opíð mánudaga til föstudaga frá 12-19 · helgar frá 13-17 · AÐGANGUR ÓKEYPIS

apríl 2008

menning

[SÉRBLAD FRÉTTABLAÐSINS UM MENNINGU OG LISTIR]

... AÐ TJALDABAKI

Rumon Gamba, stjórnandi Sinfóníunnar, stendur í stórræðum: Hann stjórnar hljómsveit í gryfju Ensku Þjóðaróperunnar í London í sumar þegar ENO setur á svið söngleikinn *Candide* eftir Leonard Bernstein. Er þetta stærsta verkefni ENO til þessa, stærsti sönghópur sem þar hefur stigið á svið (hundrað manns) og mestur fjöldi búninga. Sviðsetningin er unnin í samstarfi við La Scala í Milanó og Chatelet í París. Verkið er talið eitt af meistaraverkum Bernsteins sem er kunnastur af *West Side Story*.

Borgarleikhúsið er að skoða sviðsetningu á Vesalingunum sem Þjóðleikhúsið setti upp á sínum tíma. Kemur verkið til álit á leikárinu 2009-10. Jólasýningar stóru húsanna munu nú ráðnar: Kjartan Ragnarsson setur upp Þá gömlu sem kemur í heimsókn eftir Dürrenmatt og Hilmar Jónsson vinnur leikgerð eftir sögu Jóns Kalmans, Sumarljós og svo kemur nóttin, í Þjóðleikhúsinu.

Æfingar hefjast um mánaðamótin í Íslensku óperunni á Janis 27, eftir Ólaf Hauk Símonarson, um ævi söngkonunnar Janis Joplin, sem lést 27 ára af stórum skammti fíkniefna. Tvær leik- og söngkonur fara með hlutverk Janis- ar, Bryndís Ásmundsdóttir og Arnbjörg Hlíf Valsdóttir. Leikstjóri er Sigurður Sigurjónsson og tónlistarstjóri Jón Ólafsson. Leikmynd gerir Finnur Arnar Arnarsson og búninga Þórunn Elísabet Sveinsdóttir. Frumsýning er um miðjan ágúst í Íslensku óperunni.

Þriðjudaginn 29. apríl kl. 20

ÍSLENSKA ÓPERAN

Old Man River
Down by the Riverside
Joe Hill
I Got Plenty o' Nothing
Mood Indigo

auk fjölda annara laga

Neal Thornton, píanó
Richard Bolton, gítar

Einstakt tækifæri!
Miðasala á www.opera.is

Hinn heimspekkti barítónsöngvari

WILLARD WHITE

Tónleikar tileinkaðir söngvaranum og baráttumanninum Paul Robeson

SOLON

kaffi & bistro

Kaffi - Kökur - Pasta - Salöt - Fiskur
Heilsumatseðill - Smáréttir - Veislur
Listisýningar - Lifandi músik

www.solon.is